

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ»

«Οι Εθνικές Εκλογές από το 1981 μέχρι και το 2015
και οι προγραμματικές δεσμεύσεις των κομμάτων που
διεκδίκησαν την εξουσία, στον τομέα της Εξωτερικής Πολιτικής»

Τσίνας Γεώργιος Α.Μ. : 30332011350218
Επιβλέπουσα καθηγήτρια: κα. Μπότσιου Κωνσταντίνα

14/04/2016

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	2
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	4
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΚΟΜΜΑΤΑ ΠΟΥ ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΑΝ ΤΗΝ ΕΞΟΥΣΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΟ ΤΟΥΣ ΠΕΡΙΓΡΑΜΜΑ ΣΤΗΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ	9
1. <i>Η Νέα Δημοκρατία</i>	9
2. <i>Το ΠΑΣΟΚ</i>	10
3. <i>Ο ΣΥΡΙΖΑ</i>	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΟΙ ΕΘΝΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ ΑΠΟ ΤΟ 1981 ΜΕΧΡΙ ΚΑΙ ΤΟ 1990 ΚΑΙ ΟΙ ΘΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ	14
2.1 <i>Η κοινή γνώμη και η στάση της κοινωνίας στα ζητήματα της εξωτερικής πολιτικής στις Εθνικές Εκλογές του 1981-1990</i>	14
2.1.1 <i>Οι Ελληνοτουρκικές σχέσεις</i>	14
2.1.2 <i>Το Μακεδονικό Ζήτημα</i>	16
2.1.3 <i>Η ευρωπαϊκή πορεία της Ελλάδας</i>	17
2.2 <i>Το εσωτερικό περιβάλλον των κομμάτων που διαμόρφωσε τις πολιτικές τους θέσεις σε ζητήματα εξωτερικής πολιτικής από το 1981-1990</i>	18
2.3 <i>Το εξωτερικό περιβάλλον που επηρεάζει τις τελικές πολιτικές των κομμάτων στην εξωτερική πολιτική κατά την άσκηση της εξουσίας</i>	20
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΟΙ ΕΘΝΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ ΑΠΟ ΤΟ 1990 ΜΕΧΡΙ ΚΑΙ ΤΟ 2000 ΚΑΙ ΟΙ ΘΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ	24
3.1 <i>Η κοινή γνώμη και η στάση της κοινωνίας στα ζητήματα της εξωτερικής πολιτικής στις Εθνικές Εκλογές του 1990-2000</i>	25
3.1.1 <i>Το Μακεδονικό Ζήτημα</i>	25
3.1.2 <i>Οι σχέσεις με την Αλβανία</i>	26
3.1.3 <i>Οι Ελληνοτουρκικές σχέσεις</i>	26
3.2 <i>Το εσωτερικό περιβάλλον στα κόμματα που διαμόρφωσαν τις πολιτικές τους θέσεις σε ζητήματα εξωτερικής πολιτικής από το 1990-2000</i>	28
3.3 <i>Το εξωτερικό περιβάλλον που επηρέασε τις τελικές πολιτικές των κομμάτων στην εξωτερική πολιτική κατά την άσκηση της εξουσίας</i>	32
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΟΙ ΕΘΝΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ ΑΠΟ ΤΟ 2000 ΜΕΧΡΙ ΚΑΙ ΤΟ 2009 ΚΑΙ ΟΙ ΘΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ	38
4.1 <i>Η κοινή γνώμη και η στάση της κοινωνίας στα ζητήματα της εξωτερικής πολιτικής στις εθνικές εκλογές του 2000-2009</i>	39
4.1.1 <i>Το σχέδιο Ανάν και οι αντιδράσεις της κοινωνίας</i>	39
4.1.2 <i>Ο αγωγός Μπουργκάς - Αλεξανδρούπολη</i>	41

4.1.3 Η είσοδος της Ελλάδας στην διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση	41
4.2 Το εσωτερικό περιβάλλον στα κόμματα που διαμόρφωσαν τις πολιτικές τους θέσεις σε ζητήματα εξωτερικής πολιτικής από το 2000-2009	42
4.3 Το εξωτερικό περιβάλλον που επηρέασε τις τελικές πολιτικές των κομμάτων στην εξωτερική πολιτική κατά την άσκηση εξουσίας	46
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΟΙ ΕΘΝΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ ΑΠΟ ΤΟ 2009 ΜΕΧΡΙ ΚΑΙ ΤΟ 2015 ΚΑΙ ΟΙ ΘΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ	52
5.1 Η κοινή γνώμη και η στάση της κοινωνίας στα ζητήματα της εξωτερικής πολιτικής στις εθνικές εκλογές 2009-2015	53
5.1.1 Η στάση της κοινωνίας απέναντι στην προσπάθεια δημοσιονομικής εξυγίανσης της χώρας	53
5.1.2 Οι γερμανικές αποζημιώσεις	54
5.1.3 Η εμπλοκή της Ελλάδας στην κρίση της Συρίας	55
5.1.4 Η στάση της Ελλάδας στην κρίση της Ουκρανίας	57
5.2 Το εσωτερικό περιβάλλον στα κόμματα που διαμόρφωσαν τις πολιτικές τους θέσεις σε ζητήματα εξωτερικής πολιτικής από το 2009-2015	58
5.3 Το εξωτερικό περιβάλλον που επηρέασε τις τελικές πολιτικές των κομμάτων στην εξωτερική πολιτική κατά την άσκηση της εξουσίας	61
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	63
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	66
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	67

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Μέσα στο χρονικό πλαίσιο στο οποίο κινείται η παρούσα εργασία (1981-2015) παρατηρούμε ορισμένες τάσεις που δίνουν ξεχωριστό ενδιαφέρον στην μελέτη της εξωτερικής πολιτικής. Αρχικά παρατηρούμε ότι υπάρχει μια φθίνουσα επίδραση των εσωτερικών πολιτικών αντιπαραθέσεων στο πεδίο της εξωτερικής πολιτικής. Από το τέλος του εμφυλίου πολέμου και μέχρι την επιβολή της δικτατορίας, επικρατούσαν διαφορετικές αντιλήψεις σχετικά με τον τρόπο άσκησης αυτής. Η ιδεολογική προσέγγιση που είχε κάθε κόμμα επηρέαζε ουσιαστικά τον τρόπο με τον οποίο κινούνταν στο εξωτερικό πεδίο τα κόμματα που διεκδικούσαν την εξουσία. Μέχρι και την περίοδο που μελετάμε, η εξωτερική πολιτική ήταν σε μεγάλο βαθμό αποτέλεσμα ιδεοληψιών. Τα λεγόμενα «αστικά» κόμματα -συντηρητικά, φιλελεύθερα, κεντρώα- «κοιτούσαν» προς την Δύση, με αποτέλεσμα να έχουν μια φιλοδυτική πολιτική η οποία σε μεγάλο βαθμό υποστήριζε τις θέσεις της μιας υπερδύναμης, των ΗΠΑ. Από την άλλη πλευρά, τα κόμματα της Αριστεράς, με αιχμή κρούσης την ΕΔΑ (καθώς το ΚΚΕ ήταν παρότι παράνομο μέχρι και το 1974), είχε το βλέμμα της στραμμένο προς την Σοβιετική Ένωση εξυπηρετώντας επί της ουσίας τις πολιτικές που υπαγόρευε η έτερη υπερδύναμη του Ψυχρού Πολέμου.

Η παύση της όξυνσης θα αρχίσει με την άνοδο του ΠΑΣΟΚ στην εξουσία αλλά και λίγο νωρίτερα, το 1974, με την νομιμοποίηση του ΚΚΕ από τον Κωνσταντίνο Καραμανλή, μετά την πτώση της Δικτατορίας. Στην συνέχεια ακολουθεί, η δημιουργία του Συνασπισμού και των κομμάτων της ευρύτερης Αριστεράς. Παρατηρείται λοιπόν ότι από το 1981 αρχίζουν να επικρατούν μετριοπαθείς απόψεις, καθώς επίσης και επιτυγχάνεται μια ελάχιστη συναίνεση και εθνική συνεννόηση των περισσότερων κομμάτων σε αρκετά και σημαντικά εθνικά ζητήματα.

Επίσης, η θεσμική διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής μέσα από το πλαίσιο της Ευρωπαϊκής πορείας της χώρας, αρκετές φορές επηρεάζει απευθείας την ελληνική εξωτερική πολιτική. Άλλες, ακόμη και η απλή όσμωση με τους μηχανισμούς του ευρωπαϊκού οικοδομήματος, τείνουν να εκτρέψουν την εξωτερική πολιτική από τις εσωτερικές ασυμμετρίες. Παράλληλα, η πρόταξη της οικονομικής διάστασης της εξωτερικής πολιτικής εις βάρος των καθαρά πολιτικών όψεων της

οδηγούν στην μετάλλαξη του τρόπου με τον οποίο ασκούνταν μέχρι τότε η εξωτερική πολιτική. Ιδιαίτερα, παρατηρείται αυτό μετά το δεύτερο μισό της δεκαετίας του 1980, οπότε προχωρά η ενσωμάτωση της χώρας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

Στη συνέχεια, η λήξη του Ψυχρού Πολέμου επηρέασε σημαντικά την εξωτερική πολιτική των κρατών, συνεπώς και της Ελλάδος. Αφού πλέον έγινε εντονότερος ο ανταγωνισμός για την εύρεση νέων αγορών, κεφαλαίων και τεχνολογιών ανάμεσα στις μεγάλες δυνάμεις όπως είναι οι ΗΠΑ και τα κράτη - μέλη της Ευρωπαϊκής οικογένειας. Αυτό το γεγονός, είχε ως αποτέλεσμα να γίνεται ακόμη πιο δύσκολη η άντληση οικονομικών ωφελειών από μικρές χώρες, όπως η Ελλάδα, που άλλοτε χρησιμοποιούσαν την στρατηγική τους αξία.

Το στοιχείο που χαρακτηρίζει την συγκεκριμένη περίοδο άσκησης εξωτερικής πολιτικής είναι η διαρκής προσπάθεια της χώρας να αφομοιώσει και να υιοθετήσει τα ευρωπαϊκά πρότυπα. Πιο συγκεκριμένα, η Ελλάδα εισήλθε σε μια περίοδο αποϊδεολογικοποίησης των στόχων της εξωτερικής πολιτικής σε σχέση με το παρελθόν ενώ ταυτόχρονα επικράτησε η λογική της απεμπλοκής πολλών «εθνικών ζητημάτων» από τις εσωτερικές πολιτικές αντιπαραθέσεις, απόρροια της εξοικείωσης με τους ευρωπαϊκούς μηχανισμούς.

Επίσης, παρά την συνεχή εναλλαγή τόσο σε πρόσωπα όσο και σε κυβερνήσεις, παρέμεινε σε σημαντικό βαθμό σταθερό το πρόταγμα στην οικονομική διάσταση της εξωτερικής πολιτικής με απώτερο στόχο την καθιέρωση και εδραίωση της θέσης της Ελλάδος στο νέο Ευρωπαϊκό οικοδόμημα καθώς επίσης και την αύξηση της διαπραγματευτικής ισχύος της χώρας. Κορυφαία στιγμή της περιόδου αποϊδεολογικοποίησης, της εξωτερικής πολιτικής, αποτέλεσε η υπογραφή της «Συμφωνίας του Ελσίνκι» όπου η Τουρκία εξασφάλισε την υποψηφιότητά της για ένταξη στην Ε.Ε.

Είναι δεδομένο ότι τα εθνικά ζητήματα στις σχέσεις με την Τουρκία, την επίλυση του Κυπριακού αλλά και εκείνα που εκκρεμούν με το θέμα της ονομασίας των Σκοπίων, πρωταγωνιστούν και αποτελούν ζητήματα υψίστης σημασίας για την ελληνική εξωτερική πολιτική. Σε μεγάλο βαθμό, μπορούμε να ισχυριστούμε ότι οι διάφορες κυβερνήσεις που ανέλαβαν τα ηνία της χώρας παρέμειναν σταθερά προσηλωμένες στο πλαίσιο άσκησης εξωτερικής πολιτικής με βάση το ευρωπαϊκό

συμφέρον της χώρας υιοθετώντας αποφάσεις, όπως η αποδοχή της ενταξιακής πορείας της Τουρκίας, διαφοροποιώντας, ωστόσο, την στάση και την ρητορική με βάση την ιδεολογική προέλευση. Η συγκεκριμένη περίοδος που μελετούμε, έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον και επιχειρούμε να προσεγγίσουμε την ανάλυση της πολύπλευρα και πολυεπίπεδα στοχεύοντας να αποτυπωθεί στο σύνολο της ελληνική εξωτερική πολιτική.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα διπλωματική εργασία επιχειρείται μια κριτική προσέγγιση της εξωτερικής πολιτικής που ακολουθήθηκε από τις ελληνικές κυβερνήσεις από το 1981 έως το 2015 στα βασικά ζητήματα της εξωτερικής πολιτικής που έχουν να κάνουν με τις ελληνοτουρκικές σχέσεις, την ευρωπαϊκή προοπτική της χώρας, το Μακεδονικό ζήτημα καθώς και ζητήματα που ανέκυπταν ανά περίοδο επηρεάζοντας την εσωτερική πολιτική αντιπαράθεση μεταξύ των διεκδικητών της εξουσίας. Για την πληρέστερη αποτύπωση της έρευνας προβαίνουμε σε αντιπαράθεση των προεκλογικών δεσμεύσεων με τις μετεκλογικές ενέργειες των κυβερνήσεων, στο πεδίο της εξωτερικής πολιτικής.

Η ανάλυση της εργασίας εστιάζεται στα βασικά σημεία των θέσεων των τριών πολιτικών κομμάτων που ανήλθαν στην εξουσία της χώρας. Πιο συγκεκριμένα στο ΠΑΣΟΚ, τη ΝΔ και το ΣΥΡΙΖΑ. Μέσα από το πλαίσιο διαμόρφωσης των πολιτικών θέσεων γύρω από την εξωτερική πολιτική των τριών αυτών κομμάτων αλλά και με βάση το εκάστοτε εξωτερικό περιβάλλον που επικρατούσε την κάθε χρονική στιγμή εξετάζουμε το πώς επηρεάστηκε η τελική πολιτική που εφαρμόστηκε.

Για την βέλτιστη ανάλυση και εύρεση πιθανών αναντιστοιχιών ανάμεσα σε προεκλογικές δεσμεύσεις και υλοποιήσιμες πολιτικές η έρευνα διεξάγεται σε τρία επίπεδα. Αρχικά, εξετάζονται οι συνθήκες που επικρατούσαν μέσα στην κοινωνία αλλά και το ποιες ήταν οι αντιλήψεις της κοινής γνώμης των πολιτών για συγκεκριμένα ζητήματα εξωτερικής πολιτικής. Στο επόμενο επίπεδο, εξετάζονται οι εσωκομματικές διαδικασίες οι οποίες επηρέασαν την εξωτερική πολιτική που ακολουθήθηκε από τα κόμματα. Τέλος, στο τρίτο επίπεδο, εξετάζονται οι εξωτερικές συνθήκες και πως αυτές επηρεάζουν (θετικά ή αρνητικά) την ακολουθούμενη εξωτερική πολιτική των κομμάτων που κυβέρνησαν.

Στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας προχωράμε σε μια συνοπτική ανάλυση του ιδεολογικού περιγράμματος της εξωτερικής πολιτικής των τριών κομμάτων, ξεκινώντας από την ΝΔ, μετά με το ΠΑΣΟΚ και τέλος με το ΣΥΡΙΖΑ. Στο δεύτερο κεφάλαιο, εισερχόμαστε στο βασικό πεδίο ανάλυσης της εξωτερικής πολιτικής και στις δεσμεύσεις που ανέλαβαν τα κόμματα που διεκδικούσαν την εξουσία,

χωρίζοντας τις χρονικές περιόδους. Σε αυτό το κεφάλαιο, λοιπόν, εξετάζονται οι θέσεις των κομμάτων που εκφράστηκαν στις εθνικές εκλογές από το 1981 έως το 1990. Στο επόμενο υποκεφάλαιο του κεφαλαίου 2 προσεγγίζουμε την στάση της κοινωνίας αναφορικά με ζητήματα εξωτερικής πολιτικής για τις ίδιες εκλογικές αναμετρήσεις. Στην συνέχεια, αναφερόμαστε στο εσωτερικό περιβάλλον στα κόμματα και το πώς αυτό διαμόρφωσε τις πολιτικές θέσεις των κομμάτων ενώ, τέλος αναλύουμε το εξωτερικό περιβάλλον και πώς αυτό συνετέλεσε, με την σειρά του, στην τελική διαμόρφωση των πολιτικών των κομμάτων.

Κατά τον ίδιο τρόπο διάρθρωσης δομείται και το υπόλοιπο μέρος της εργασίας για τις υπόλοιπες χρονικές περιόδους. Πιο συγκεκριμένα, στο τρίτο κεφάλαιο εξετάζονται οι εκλογικές αναμετρήσεις που λαμβάνουν χώρα κατά τα έτη 1990 έως 2000. Στο τέταρτο κεφάλαιο οι εκλογικές αναμετρήσεις κατά τη διάρκεια του 2000 έως το 2009 και στο πέμπτο κεφάλαιο οι εκλογικές αναμετρήσεις της περιόδου 2009 έως 2015.

Η εργασία ολοκληρώνεται, με την εξαγωγή γενικών αλλά και ειδικότερων συμπερασμάτων, γύρω από την εξωτερική πολιτική της Ελλάδος και τις θέσεις που εξέφρασαν, υποστήριξαν και υλοποίησαν τα τρία πολιτικά κόμματα που βρέθηκαν στην κυβέρνηση της χώρας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΚΟΜΜΑΤΑ ΠΟΥ ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΑΝ ΤΗΝ ΕΞΟΥΣΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΟ ΤΟΥΣ ΠΕΡΙΓΡΑΜΜΑ ΣΤΗΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

---

1. Η Νέα Δημοκρατία

Εικόνα 1. Το λογότυπο της Νέας Δημοκρατίας

Η Νέα Δημοκρατία και το ιδεολογικό περίγραμμά της εξωτερικής της πολιτικής, μετά την ήττα στις εκλογές του 1981 από το ΠΑΣΟΚ, μπορούμε να πούμε ότι κινήθηκε στο πλαίσιο της φιλελεύθερης προσέγγισης σε αντίθεση με την ιδεαλιστική προσέγγιση που ακολουθούσε κατά την περίοδο 1974-1981¹.

Αναφορικά με την φιλελεύθερη προσέγγιση που ακολούθησε η ΝΔ, σε θεωρητικό επίπεδο πρέπει να επισημάνουμε ότι πιστεύει ότι τα δημοκρατικά κράτη υπακούουν σε δημοκρατικές αξίες και δεν συγκρούονται μεταξύ τους, αλλά θεωρείται πιθανό να συγκρουστούν με μη δημοκρατικά καθεστώτα. Επίσης, σε θεωρητικό επίπεδο, πιστεύεται ότι τα δημοκρατικά κράτη χρησιμοποιούν τον τύπο του καθεστώτος ως κριτήριο καθορισμού της εξωτερικής πολιτικής τους. Τέλος ότι τα δημοκρατικά κράτη δεν επεμβαίνουν στις υποθέσεις άλλων δημοκρατικών κρατών²

Σε πρακτικό επίπεδο, η φιλελεύθερη προσέγγιση της εξωτερικής πολιτικής της ΝΔ μεταφράστηκε με τις παρακάτω θέσεις -αναφορικά με τις σχέσεις με την Τουρκία- που αποτέλεσαν ένα από τα πιο σημαντικά ζητήματα της εξωτερικής πολιτικής της πρώτης περιόδου που εξετάζουμε: Η ΝΔ τάσσεται υπέρ της προώθησης του ελληνοτουρκικού διαλόγου και των διαπραγματεύσεων με σκοπό τη ειρηνική

---

¹ Δημήτρης Κώνστας, *Σύγχρονη ελληνική εξωτερική πολιτική: 1974-1987*, Αθήνα, εκδ. Σάκκουλας, 1989.

² Σπύρος Μακρής, *Πολιτικό σύστημα και διεθνείς σχέσεις*, Αθήνα, εκδ. Παπαζήση, 2000.

διευθέτηση των διμερών διαφορών μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας. Επίσης, τάσσεται αναφανδόν υπέρ των θεσμικών λύσεων και της προσφυγής σε δικαστικά όργανα για την επίλυση των διαφορών, ενώ παράλληλα υποστηρίζει την ενίσχυση των οικονομικών σχέσεων με την Τουρκία. Τέλος, μπορούμε να αναφέρουμε ότι η εξωτερική πολιτική της ΝΔ, βασίζεται σε μια σημαντική παραδοχή: τα σύνορα της Ελλάδος αποτελούν και σύνορα της τότε ΕΟΚ και σήμερα Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το ιδεολογικό περίγραμμα της εξωτερικής πολιτικής της ΝΔ χαρακτηρίζεται από σταθερότητα και διάρκεια, από το 1981 και ύστερα, μέσα στο πλαίσιο της φιλελεύθερης προσέγγισης και με γνώμονα την ισχυροποίηση της Ελλάδας στο Ευρωπαϊκό γίγνεσθαι. Η ΝΔ, διαχρονικά επιλέγει να δίνει βαρύτητα στην ενδυνάμωση του διεθνούς και περιφερειακού ρόλου της Ελλάδος, στην ενίσχυση των συμμαχιών και των συνεργασιών με στόχο την καλύτερη υπεράσπιση των εθνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων και στην προώθηση με αποτελεσματικό τρόπο των διεθνών και οικονομικών συμφερόντων της χώρας.

2. Το ΠΑΣΟΚ

Εικόνα 2. Το λογότυπο του ΠΑΣΟΚ

Το ΠΑΣΟΚ σε αντίθεση με το ιδεολογικό περίγραμμα της ΝΔ, μετά τη νίκη στις εκλογές του 1981, κινήθηκε μέσα στο πλαίσιο της ρεαλιστικής προσέγγισης. Σε θεωρητικό επίπεδο, μπορούμε να αναφέρουμε ότι η συγκεκριμένη σχολή σκέψης πιστεύει ότι η σχέση δημοκρατίας και ειρήνης είναι τυχαία και σποραδική καθώς επίσης ότι οι δημοκρατίες δεν ενεργούν βάση κάποιων κανονιστικών πολιτισμικών μοντέλων αλλά μέσα σε ένα πλαίσιο που τίθεται από τις απαιτήσεις του ρεαλισμού. Τέλος, πιστεύεται ότι η ειρηνική επίλυση, σε αντίθεση με ότι πιστεύει η φιλελεύθερη σχολή, δεν αποτελεί αποκλειστικό χαρακτηριστικό των δημοκρατικών κρατών στις εξωτερικές τους σχέσεις, αλλά αποφεύγεται λόγω του υψηλού του

κόστους. Επίσης η δημοκρατική ειρήνη πιστεύεται ότι αποτελεί ένα κατασκεύασμα του Ψυχρού Πολέμου.³

Οι θέσεις της ρεαλιστικής προσέγγισης του ΠΑΣΟΚ θα εκφραστούν σε πραγματικό επίπεδο μέσα από τη θέση ότι οι οποιεσδήποτε διαπραγματεύσεις σε ζητήματα εξωτερικής πολιτικής θα πρέπει να γίνονται από θέση ισχύος. Επίσης, θα πρέπει να υπάρξει ανάσχεση του τουρκικού επεκτατισμού. Τέλος, αναφορικά για τις σχέσεις Ελλάδος και Κύπρου ότι θα πρέπει να υιοθετηθεί μια κοινή στρατηγική εκτεταμένης αποτροπής ή να ακολουθηθεί το δόγμα του Ενιαίου Αμυντικού Χώρου, έχοντας υπόψη την πεποίθηση ότι οι Ευρωπαίοι εταίροι θα βοηθήσουν μόνο στην περίπτωση που εξυπηρετείται το εθνικό τους συμφέρον.⁴

Βέβαια, το ΠΑΣΟΚ σε λιγότερο από μια δεκαετία, θα περάσει από τη ρεαλιστική προσέγγιση στη φιλελεύθερη, με σημείο καμπής την απόφαση της Συμφωνίας του Ελσίνκι. Παρατηρούμε, λοιπόν, ότι η ελληνική εξωτερική πολιτική, την περίοδο μετά τη φιλελεύθερη στροφή του ΠΑΣΟΚ, και καθώς η πολιτική ζωή της Ελλάδος θα μονοπωλείται από τα κόμματα ΠΑΣΟΚ και ΝΔ τα οποία βρίσκονται σε μια κατάσταση εναλλαγής στην εξουσία θα αναπαράγεται η ίδια ρητορική και πρακτική σε μια σχέση αντεστραμμένου ειδώλου

Είναι σημαντικό να σημειώσουμε ότι στις αρχές της δεκαετίας του 1990 παρατηρούμε ότι και τα δυο μεγάλα κόμματα της εποχής (ΝΔ, ΠΑΣΟΚ), επιχειρούν να απεμπολήσουν τους συγκρουσιακούς όρους που αφορούν την ελληνική εξωτερική πολιτική. Επίσης, είναι σαφές ότι και τα δυο κόμματα υιοθετούν μια πραγματιστική αντίληψη για την εξωτερική πολιτική η οποία διαμορφώνεται μέσα από το πλαίσιο της ευρωπαϊκής πολιτικής.

---

³ Κωνσταντίνος Σβολόπουλος, *Η ελληνική εξωτερική πολιτική*, Αθήνα, εκδ. Εστία, 1987.

⁴ Χρήστος Ροζάκης, *Η ελληνική εξωτερική πολιτική 1974-1981*, Αθήνα, εκδ. Μαλλιάρη, 2000.

3. Ο ΣΥΡΙΖΑ

Εικόνα 3. Το λογότυπο του ΣΥΡΙΖΑ

Ο ΣΥΡΙΖΑ αποτελεί ένα πολυσυλλεκτικό κόμμα το οποίο απαρτίζεται από διάφορες συνιστώσες της ευρύτερης Αριστεράς. Εισέρχεται δυναμικά στο εκλογικό προσκήνιο από το 2009 και έπειτα, υιοθετώντας σκληρή

αντιμνημονιακή ρητορική και προβάλλοντας εναλλακτικές λύσεις, οι οποίες χαρακτηρίζονται από ασάφεια και μη ρεαλισμό, ωστόσο βρίσκουν ευήκοα ώτα στην κοινωνία, η οποία υποφέρει από τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης που ξεκίνησε το 2009.

Λόγω της πρόσφατης εμφάνισής του στο εκλογικό σκηνικό με όρους διεκδίκησης της εξουσίας, δεν μπορούμε να αναφέρουμε ότι έχει επηρεαστεί ιδιαίτερα από τις δυο σχολές σκέψης που είχαν επηρεαστεί τα δυο προηγούμενα κόμματα που εξετάσαμε. Με βάση τις θέσεις για την εξωτερική πολιτική που εκφράστηκαν από την κεντρική επιτροπή του ΣΥΡΙΖΑ μπορούμε να αναφέρουμε ότι το συγκεκριμένο κόμμα προωθεί μια εξωτερική πολιτική πολυδιάστατη, ενεργητική, φιλειρηνική θέλοντας, όπως το ίδιο αναφέρει, να δώσει στην Ελλάδα την δική της φωνή στη διεθνή σκηνή.

Ο ΣΥΡΙΖΑ θέτει ως βασικούς του στόχους μέσω της άσκησης εξωτερικής πολιτικής, την προστασία και την προώθηση των ελληνικών συμφερόντων, την επίλυση θεμάτων εξωτερικής πολιτικής που ταλανίζουν για δεκαετίες την εξωτερική πολιτική της Ελλάδος, όπως είναι το Μακεδονικό ζήτημα. Ενώ γίνεται σαφή αναφορά, στο γεγονός ότι η άμυνα και ασφάλεια της χώρας δομείται πάνω στους κανόνες του διεθνούς δικαίου και της αρχής της ειρηνικής διευθέτησης των διαφορών και των τυχόν προβλημάτων που μπορεί να ανακύψουν. Επίσης, επιδιώκεται η αναβάθμιση του διεθνούς ρόλου αλλά και του περιφερειακού της Ελλάδος με στόχο να αποτελέσει η Ελλάδα ένα πόλο ειρήνης και σταθερότητας στην ευρύτερη περιοχή.

Στην τελευταία εκλογική αναμέτρηση, της 25ης Ιανουαρίου 2015, το κόμμα του ΣΥΡΙΖΑ, αναδείχθηκε σε νικητής της εκλογικής μάχης. Δεδομένου ότι από την ημέρα εκλογής μέχρι σήμερα, μεσολαβεί ένα πολύ σύντομο διάστημα, κρίνεται αδύνατο να εξεταστεί, με ακρίβεια, κατά πόσο έχουν ή δεν έχουν επιτευχθεί οι άμεσοι στόχοι της εξωτερικής του πολιτικής. Αναφορικά με το κομμάτι αυτό της εργασίας, θα επιχειρηθεί να σκιαγραφηθούν οι κινήσεις που έχουν γίνει, έστω και σε αυτό το σύντομο χρονικό διάστημα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΟΙ ΕΘΝΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ ΑΠΟ ΤΟ 1981 ΜΕΧΡΙ ΚΑΙ ΤΟ 1990 ΚΑΙ ΟΙ ΘΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ

Στο διάστημα 1981 έως και το 1990 έλαβαν χώρα πέντε εκλογικές διαδικασίες. Πιο συγκεκριμένα, εκλογικές αναμετρήσεις διεξήχθησαν το 1981 όπου και νικητής αναδείχθηκε το ΠΑΣΟΚ, το 1985 όπου εξακολούθησε να απολαμβάνει της εμπιστοσύνης του εκλογικού σώματος, το κόμμα του Α. Παπανδρέου. Το 1989, διεξήχθησαν δυο εκλογικές αναμετρήσεις: η πρώτη τον Ιούνιο του 1989 και η δεύτερη τον Νοέμβριο του ίδιου έτους, και οι δυο θα αναδείξουν νικήτρια την ΝΔ με αρχηγό τον Κ. Μητσοτάκη. Ωστόσο, λόγω του εκλογικού νόμου η παράταξη της ΝΔ, δεν θα καταφέρει να εξασφαλίσει κοινοβουλευτική πλειοψηφία σε καμία από τις δύο αναμετρήσεις. Η δεύτερη εκλογική διαδικασία, οδήγησε στην βραχύβια Οικουμενική κυβέρνηση του Ξενοφών Ζολώτα. Η τελευταία εκλογική αναμέτρηση αυτής της περιόδου πραγματοποιείται το 1990 όπου η ΝΔ, κερδίζει και εξασφαλίζει οριακή κοινοβουλευτική πλειοψηφία.

2.1 Η κοινή γνώμη και η στάση της κοινωνίας στα ζητήματα της εξωτερικής πολιτικής στις Εθνικές Εκλογές του 1981-1990

Τα ζητήματα που απασχολούσαν την συγκεκριμένη χρονική περίοδο την ελληνική κοινωνία περιστρέφονταν γύρω από τις ελληνοτουρκικές σχέσεις, το μακεδονικό ζήτημα και την ευρωπαϊκή πορεία της χώρας.

2.1.1 Οι Ελληνοτουρκικές σχέσεις

Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις και ο φόβος μιας ένοπλης σύγκρουσης αποτελούσε την βασική ανησυχία της ελληνικής κοινωνίας. Πριν το 1981 και συγκεκριμένα το 1974 έχει συμβεί η εισβολή στην Κύπρο που οδήγησε στην παράνομη κατοχή του 37% των κυπριακών εδαφών. Οι άσχημες μνήμες της εισβολής, είναι αλήθεια ότι συνοδεύουν την ελληνική κοινωνία ακόμα και σήμερα. Το γεγονός αυτό, σίγουρα, επηρέαζε ακόμα περισσότερο την αντίληψη της κοινωνίας, εκείνη την περίοδο, για τα ζητήματα

εξωτερικής πολιτικής. Επίσης, ένα ακόμη σημαντικό γεγονός πριν την περίοδο που εξετάζουμε ήταν η παράνομη είσοδος του ερευνητικού σκάφους «Χόρα» στο Αιγαίο το 1975, ένα μόλις χρόνο μετά την εισβολή στην Κύπρο. Η κυβέρνηση Ράλλη, τότε, αποφασίζει να αντιμετωπίσει ήπια την τουρκική πρόκληση, ωστόσο, απέναντι της βρίσκει την σκληρή στάση της αξιωματικής αντιπολίτευσης του ΠΑΣΟΚ, η οποία κορυφώνεται με την περίφημη φράση «βυθίσατε το Χόρα» δια στόματος Α. Παπανδρέου.

Τα γεγονότα αυτά αλλά και η άκαμπτη στάση του ΠΑΣΟΚ (το οποίο έχει αρχίσει και κερδίζει σημαντικό μέρος του εκλογικού σώματος) απέναντι στα ζητήματα που αφορούσαν γενικότερα τις ελληνοτουρκικές σχέσεις, επηρέασαν σημαντικά την στάση της ελληνικής κοινωνίας. Οι πολίτες εξέφραζαν, την περίοδο αυτή, έντονη δυσαρέσκεια για τους χειρισμούς της κυβέρνησης Ράλλη ενώ στην σκληρή στάση του ΠΑΣΟΚ, αναζητούσαν την χαμένη «εθνική υπερηφάνεια».

Εικόνα 4. Το τουρκικό ερευνητικό σκάφος "Χόρα"

Ένα από τα γεγονότα που θα συμβούν στην περίοδο που εξετάζουμε είναι επίσης, η είσοδος του ερευνητικού πλοίου «Σισμίκ» στο Αιγαίο τον Μάρτιο του 1987. Το συγκεκριμένο γεγονός, έρχεται να ταρακουνήσει και να ξυπνήσει άσχημες μνήμες στην ελληνική κοινωνία, δέκα χρόνια μετά το παρόμοιο επεισόδιο με το «Χόρα». Η ένταση με την Τουρκία κλιμακώνονταν, ενώ τα ΜΜΕ, τα οποία ήδη είχαν αρχίσει να αποκτούν δυναμική στην διαμόρφωση της άποψης της κοινής γνώμης, δίνουν μεγάλη βαρύτητα στο θέμα. Εντέλει, το ζήτημα αντιμετωπίζεται και λήγει την 1η Φεβρουαρίου 1988 με την συμφωνία του Νταβός, μεταξύ του Έλληνα πρωθυπουργού Α. Παπανδρέου και του Τούρκου ομολόγου του, Τ. Οζάλ. Στο κοινό ανακοινωθέν, που ακολούθησε την συμφωνία, οι δύο ηγέτες, ανέφεραν ότι *«τέτοιες κρίσεις, σαν εκείνη του Αιγαίου, δεν πρέπει να επαναληφθούν και ότι οι δύο πλευρές πρέπει να συγκεντρώσουν τις προσπάθειές τους για την καθιέρωση διαρκών ειρηνικών σχέσεων»*.

Εικόνα 5. Α. Παπανδρέου και Τ. Οζάλ υπογράφοντας την συμφωνία του Νταβός

Η ελληνική κοινή γνώμη έδειχνε, εκείνη την περίοδο, να έχει πειστεί ότι η ελληνική εθνική ασφάλεια κινδύνευε από τις κινήσεις της Άγκυρας. Χαρακτηριστική του κλίματος, που επικρατούσε, αποτελεί δημοσκόπηση που διενεργήθηκε τον Σεπτέμβριο του 1982, κατά την οποία το 53% των ερωτηθέντων πίστευε ότι η αμερικανική πολιτική στην περιοχή

που ευνοούσε την Τουρκία, θα είχε αρνητικά αποτελέσματα για την Ελλάδα.⁵

2.1.2 Το Μακεδονικό Ζήτημα

Το επόμενο ζήτημα εξωτερικής πολιτικής που προβλημάτιζε την ελληνική κοινωνία, την περίοδο που μελετούμε, ήταν το Μακεδονικό ζήτημα. Το συγκεκριμένο θέμα, επηρέαζε σε μεγάλο βαθμό την ελληνική κοινωνία γιατί άπτονταν ζητημάτων που αφορούσαν την εθνική ταυτότητα των Ελλήνων. Ο προπαγανδιστικός αλτρωτισμός στον οποίο επιδίδονταν τα Σκόπια μετά την διάλυση της Γιουγκοσλαβίας ήταν τεράστιος και ακουμπούσε τις ευαίσθητες χορδές εθνικής ταυτότητας των Ελλήνων. Η Ελληνική κοινωνία, μπροστά σε αυτά τα δεδομένα, αντιδρά και απλώνεται μια μεγάλη κοινωνική κινητοποίηση γύρω από το συγκεκριμένο ζήτημα. Μεγάλα κομμάτια της κοινωνίας συμμετέχουν σε διαδηλώσεις και πορείες σχετικά με την ονομασία της γειτονικής χώρας. Χαρακτηριστικότερη στιγμή όλων, ήταν το πολυπληθές συλλαλητήριο της Θεσσαλονίκης στις 17 Μαρτίου 1992, όπου εκατοντάδες χιλιάδες κόσμου διαδηλώνει περί της Ελληνικότητας της Μακεδονίας και της άρνησης ονομασίας των Σκοπίων ως Μακεδονία.

⁵ Κωνσταντίνος Μητσοτάκης, *Οι συμπληγάδες της εξωτερικής πολιτικής*, Αθήνα, εκδ. Πατάκης, 2006.

Εικόνα 6. Πανοραμική άποψη του συλλαλητηρίου της 17ης Μαρτίου 1992

Το μεγαλύτερο κομμάτι της κοινωνίας απαιτεί από την κυβέρνησή Μητσοτάκη, να μην κάνει σχεδόν καμία υποχώρηση αναφορικά με το ζήτημα της ονομασίας. Η στάση της κοινής γνώμης υπήρξε καθοριστική και εν πολλοίς διαμόρφωσε και την στάση της ελληνικής κυβέρνησης γύρω από το θέμα της ονομασίας των Σκοπίων

2.1.3 Η ευρωπαϊκή πορεία της Ελλάδας

Αναφορικά με την είσοδο της Ελλάδος στην ΕΟΚ, αυτή επετεύχθηκε την 1^η Ιανουαρίου 1981, έπειτα από τις αδιάκοπες προσπάθειες και την επιμονή του Κωνσταντίνου Καραμανλή.

Εικόνα 7. Ο πρωθυπουργός της Ελλάδας Κ. Καραμανλής υπογράφει, στο Ζάππειο Μέγαρο, την Πράξη Προσχώρησης στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες, πλαισιωμένος από τους Γ. Ράλλη, υπουργό Εξωτερικών και Γ. Κοντογεώργη, υπουργό Άνευ Χαρτοφυλακίου, αρμόδιο για τις σχέσεις με τις Ευρωπαϊκές Κοινότητες (28 Μαΐου 1991). Την 1η Ιανουαρίου 1981 η Ελλάδα έγινε επίσημα το δέκατο μέλος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

Από την άλλη πλευρά το ΠΑΣΟΚ κατά τα προηγούμενα χρόνια, μέχρι και το 1981, εξέφραζε μια πολιτική στάση επιφύλαξης και άρνησης τόσο απέναντι στην

ένταξη της Ελλάδας στην ΕΟΚ όσο και στην συμμετοχή της στο ΝΑΤΟ. Σταδιακά, ωστόσο, η ελληνική κοινωνία, αποδέχτηκε και αφομοίωσε στην αντίληψη της, την ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα καθώς και την σταθερή συμμετοχή της χώρας στους διεθνείς και υπερεθνικούς οργανισμούς.

2.2 Το εσωτερικό περιβάλλον των κομμάτων που διαμόρφωσε τις πολιτικές τους θέσεις σε ζητήματα εξωτερικής πολιτικής από το 1981-1990

Στο παρόν υποκεφάλαιο μελετάμε τις συνθήκες που επικρατούν στο εσωτερικό του ΠΑΣΟΚ, του κόμματος που ανέλαβε την εντολή διακυβέρνησης της χώρας στις δύο πρώτες εκλογικές διαδικασίες από το 1981 έως το 1990. Επίσης, αναλύουμε το πρόγραμμά του αναφορικά με την εξωτερική πολιτική. Σκόπιμα, δεν θα εισέλθουμε στην ανάλυση της περιόδου της Οικουμενικής κυβέρνησης Ζολώτα, καθότι παρέμεινε στο «τιμόνι» της χώρας μόνο για πέντε μήνες.

Το κλίμα που επικρατούσε στο εσωτερικό του ΠΑΣΟΚ μετά την εκλογική νίκη του 1981 ήταν πανηγυρικό. Πριν όμως τις εκλογές και μετά από αρκετές διαβουλεύσεις δημοσιεύθηκε το κυβερνητικό πρόγραμμα του ΠΑΣΟΚ.⁶ Ιδιαίτερη σημασία σε αυτό το κυβερνητικό πρόγραμμα δινόταν στην εξωτερική αλλά και αμυντική πολιτική, οι συγκεκριμένοι πυλώνες ονομάζονταν και «εθνικά θέματα».⁷

Οι τάσεις που εκφράζονταν γύρω από τα «εθνικά θέματα» αποτελούν και τις διακηρύξεις αρκετών μελών αλλά και του ηγέτη του ΠΑΣΟΚ, Α. Παπανδρέου, μέχρι πριν κερδηθούν οι εκλογές του 1981. Τα γενικά χαρακτηριστικά που απορρέουν από το κυβερνητικό πρόγραμμα είναι ότι θα πρέπει να ακολουθηθεί μια γνήσια, ανεξάρτητη, πολυδιάστατη εξωτερική πολιτική⁸.

Τι σημαίνει όμως αυτού του είδους η εξωτερική πολιτική; Πως αποτυπώνεται πρακτικά και σε ποια οφέλη προσδοκά; Το ΠΑΣΟΚ μέσω των στελεχών του, εξέφρασε την άποψη της άμεσης και δραστηκής αντιμετώπισης των τουρκικών

⁶ Geogre Th. Mavrogordatos, *The rise of the greek sun, the greek election of 1981*, Αθήνα, εκδ. Σάκκουλα, 1983.

⁷ ΠΑ.ΣΟ.Κ, *Διακήρυξη κυβερνητικού πολιτικής-Συμβόλαιο με το Λαό*, 1981.

⁸ ΠΑ.ΣΟ.Κ, *Διακήρυξη κυβερνητικού πολιτικής-Συμβόλαιο με το Λαό*, 1981.

απειλών και προκλήσεων. Στην δέσμευση αυτή παρέμεινε πιστό και το 1987, αντιμετώπισε με αποφασιστικότητα τις προκλήσεις της Άγκυρας. Επίσης, μια άλλη δέσμευση του αποτέλεσε η δραστηριοποίηση του αναφορικά με την επίλυση του Κυπριακού. Η κυβέρνηση του Α. Παπανδρέου, επέλεξε να διεθνοποιήσει το πρόβλημα με στόχο να εξασφαλίσει συμμάχους στην προσπάθεια του.

Ένα ακόμη σκέλος της εξωτερικής πολιτικής που ευαγγελίζονταν τα στελέχη του ΠΑΣΟΚ, μέσα από τη Διακήρυξη του, είχε να κάνει με την χαλάρωση των σχέσεων με το δυτικό στρατόπεδο. Είναι σημαντικό να τονίσουμε ότι αυτήν την άποψη, εκείνη την εποχή, την συμμαρτίζεται σύσσωμο το δυναμικό του Κινήματος και αποτελεί βασικό πυλώνα μέσα στο κόμμα απολαμβάνοντας πλήρους αποδοχής και πίστης. Στο ίδιο πλαίσιο κινούνταν και η άλλη βασική υπόσχεση του ΠΑΣΟΚ, περί αποχώρησης της χώρας από το ΝΑΤΟ, αποτελώντας μάλιστα και στρατηγικό στόχο. Ωστόσο, μετά την ανάληψη της εξουσίας η δέσμευση αυτή μετατέθηκε χρονικά έως ότου κατέληξε στις καλένδες.

Στο πλαίσιο αυτό, περιλαμβανόταν και η εξαγγελία περί απομάκρυνσης των αμερικανικών βάσεων από την ελληνική επικράτεια. Και σε αυτό το σημείο, το εσωτερικό του κόμματος έχει ενιαία και σταθερή άποψη, η οποία όμως ακολουθεί την πορεία των δεσμεύσεων περί αποχώρησης από το ΝΑΤΟ και μετατίθεται να πραγματοποιηθεί σε μια μεταβατική περίοδο απροσδιόριστης διάρκειας.

Είναι πολύ σημαντικό να τονίσουμε σε αυτό το σημείο, ότι η αντιαμερικανική ρητορεία αποτελούσε μια σταθερή στάση του συνόλου των στελεχών και των μελών του ΠΑΣΟΚ καθώς και του ίδιου του Α. Παπανδρέου, αρχηγού του κόμματος. Ακόμη και στις περιπτώσεις που ειπλεγόταν μια πιο πραγματιστική στάση απέναντι σε ζητήματα εξωτερικής πολιτικής, στο εσωτερικό του κόμματος, ο αντιαμερικανισμός ήταν παγιωμένος, εξασφαλίζοντας την εσωτερική νομιμοποίηση του Κινήματος.

Μια ακόμη μεγάλη εξαγγελία του ΠΑΣΟΚ, που εκφράστηκε προεκλογικά και αποτέλεσε προμετωπίδα της επιχειρηματολογίας του, αποτελεί η άμεση αποχώρηση από την ΕΟΚ. Γρήγορα όμως και μετά την νίκη στις εκλογές η αποχώρηση από άμεση και με συνοπτικές διαδικασίες αντικαταστάθηκε από την πρόθεση για δημοψήφισμα με σκοπό να αποφασίσει ο ελληνικός λαός αναφορικά με την

παραμονή στην ΕΟΚ. Τελικά, η χώρα παρέμεινε στην ΕΟΚ και σταδιακά, όπως θα δούμε και στην συνέχεια της ανάλυσης μας σε επόμενα κεφάλαια, το ΠΑΣΟΚ θα ασπαστεί την θέση ότι η Ελλάδα ανήκει στην ευρωπαϊκή οικογένεια και θα γίνει μέρος του φιλοευρωπαϊκού μετώπου.

Οφείλουμε να αναφέρουμε, επίσης, ότι έντονη ήταν η πρόθεση και η επιθυμία του Κινήματος, για σύσφιξη των σχέσεων με τις χώρες των Βαλκανίων, της Μεσογείου αλλά και του λεγόμενου Τρίτου Κόσμου. Παρόμοιες απόψεις, ωστόσο, λίγα χρόνια νωρίτερα, είχαν εκφράσει και οι κυβερνήσεις της ΝΔ.

Το ΠΑΣΟΚ είχε καλλιεργήσει έντονες προσδοκίες, ειδικά στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής.⁹ Οι προσδοκίες αυτές, ωστόσο, δεν υλοποιήθηκαν από την μετάβαση του ΠΑΣΟΚ από κίνημα διαμαρτυρίας σε κυβερνών κόμμα. Η πρόθεση για αναμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής, που εκφράστηκε τόσο από τις προεκλογικές δηλώσεις αλλά και από το κυβερνητικό πρόγραμμα δεν ολοκληρώθηκε.

2.3 Το εξωτερικό περιβάλλον που επηρεάζει τις τελικές πολιτικές των κομμάτων στην εξωτερική πολιτική κατά την άσκηση της εξουσίας

Αναφορικά με το εξωτερικό περιβάλλον πρέπει να αναφέρουμε ότι τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο επικρατούσε μεγάλη ρευστότητα στο διεθνές σύστημα, η οποία σαφώς και επηρέαζε την ελληνική εξωτερική πολιτική.

Πιο συγκεκριμένα, βρισκόμαστε στο στάδιο όπου αναζωπυρώνονται οι ψυχροπολεμικές αντιπαραθέσεις ανάμεσα σε ΗΠΑ και ΕΣΣΔ, με αφορμή την εισβολή των Σοβιετικών στο Αφγανιστάν το 1979. Παράλληλα, στις ΗΠΑ εκλέγεται πρόεδρος ο Ronald Reagan και η στάση του νέου προέδρου, απέναντι στις σοβιετικές απόψεις, κλιμακώνει τις σχέσεις των δύο εχθρικών στρατοπέδων. Θα πρέπει να επισημανθεί ότι οι ανωτέρω εξελίξεις δεν βοήθουσαν καθόλου την εφαρμογή των διακηρυγμένων θέσεων του ΠΑΣΟΚ αναφορικά με την εξωτερική πολιτική.¹⁰

⁹ Κωνσταντίνος Μητσοτάκης, *Οι συμπληγάδες της εξωτερικής πολιτικής*, Αθήνα, εκδ. Πατάκης, 2006.

¹⁰ Χρήστος Ροζάκης, *Η ελληνική εξωτερική πολιτική 1974-1981*, Αθήνα, εκδ. Μαλλιάρη, 2000

Μια ακόμη παράμετρος που υπαγόρευε την μη εφαρμογή των προωθημένων θέσεων της εξωτερικής πολιτικής του ΠΑΣΟΚ, ήταν οι στενές σχέσεις των ΗΠΑ – Τουρκίας. Συνεπώς, για λόγους εθνικής ασφάλειας, οι ριζοσπαστικές θέσεις του ΠΑΣΟΚ περί αποχώρησης από το NATO και εκδίωξης των αμερικανικών βάσεων εγκαταλείφθηκαν σε μια λογική στροφής προς τον ρεαλισμό και την πραγματικότητα. Το ΠΑΣΟΚ δεν θα μπορούσε να ακολουθήσει άλλο

δρόμο παρά την υιοθέτηση μιας πραγματιστικής πολιτικής.¹¹

Ωστόσο, η αντιαμερικανική ρητορεία θα συνεχιστεί από το ΠΑΣΟΚ, παρόλο που θα εγκαταλείψει τις προωθημένες αντιδυτικές του θέσεις, αφού είναι ξεκάθαρο στην ελληνική πλευρά ότι οι σχέσεις Ελλάδος – ΗΠΑ, περνούσαν μέσα από την Άγκυρα, όπως και η ίδια η κυβέρνηση παραδεχόταν.¹² Οι διεθνείς σχέσεις που είχαν αναπτύξει οι ΗΠΑ με την Τουρκία δεν μπορούσαν να αφήσουν ανεπηρέαστη την ελληνική εξωτερική πολιτική, η οποία καθόριζε την στάση της απέναντι στις ΗΠΑ και το NATO με γνώμονα τον «παράγοντα» Τουρκία. Το αποτέλεσμα ήταν να δημιουργηθεί μια τριγωνική σχέση ανάμεσα στις τρεις χώρες οι οποίες αλληλοεπηρεάζονταν. Πιο συγκεκριμένα, δεν ήταν δυνατό να συμβεί κάτι ανάμεσα στις ΗΠΑ και την Τουρκία και να μην επηρεάσει την Ελλάδα.

Παρόλαυτα, πρέπει να σημειώσουμε ότι καχυποψία δεν υπήρξε μόνο από την πλευρά της Ελλάδος προς τις ΗΠΑ. Για τους Αμερικανούς αξιωματούχους, ο Ανδρέας Παπανδρέου αποτελεί μια αμφιλεγόμενη προσωπικότητα, η οποία πίστευαν ότι θα επηρεάσει αρνητικά την εξωτερική πολιτική της Ελλάδος (Foreign Relations of the United States, 1973: 110). Ταυτόχρονα, η πολιτική των «αστερίσκων» που ακολούθησε ο Α. Παπανδρέου τόσο στην ΕΟΚ όσο και μέσα στο NATO, για

¹¹ John Iatrides, «Papandreou's foreign policy», Kariotis C. Theodore (επιμ), *The Greek socialist experiment: Papandreou's Greece, 1981-1989*, Αθήνα, εκδ. Pella Publishing, 1992.

¹² Χρήστος Ροζάκης, *Η ελληνική εξωτερική πολιτική 1974-1981*, Αθήνα, εκδ. Μαλλιάρη, 2000

ζητήματα που δεν άπτονταν του άμεσου ενδιαφέροντος της Ελλάδος, γέννησε πολλούς προβληματισμούς στους Αμερικανούς και δυτικούς συμμάχους.¹³

Τέλος, θα πρέπει να επισημάνουμε ότι η αδυναμία να διευθετηθούν τα ζητήματα ανάμεσα σε Ελλάδα και Τουρκία στο πλαίσιο του ΝΑΤΟ, είχαν ως αποτέλεσμα την αποχή των ελληνικών δυνάμεων από τις νατοϊκές ασκήσεις, μετά από ελληνική πρωτοβουλία. Η απόφαση αυτή δημιουργεί, τότε, αρνητικό αντίκτυπο για τις ελληνικές θέσεις περί εξωτερικής πολιτικής και αυξάνει το έλλειμμα εμπιστοσύνης που είχαν οι Αμερικανοί απέναντι στον πρωθυπουργό Α. Παπανδρέου.

Παρατηρούμε, λοιπόν, ότι στα τέλη του 1984 έχει γίνει πια ξεκάθαρο ότι το εξωτερικό περιβάλλον, στο οποίο συμπεριλαμβανόταν η ιδιαίτερη σχέση Ελλάδος – Τουρκίας – ΗΠΑ, κάνει πολύ δύσκολη την εφαρμογή των θέσεων για την εξωτερική πολιτική του ΠΑΣΟΚ. Επίσης γίνεται ξεκάθαρο ότι η ελληνική στάση οδηγεί σε αδιέξοδο.¹⁴ Για το λόγο αυτό και για την προάσπιση της εθνικής κυριαρχίας οι προωθημένες θέσεις του ΠΑΣΟΚ εγκαταλείφθηκαν και επιλέχτηκε η παραμονή στο ΝΑΤΟ με στόχο τη βελτίωση της διαπραγματευτικής θέσης της Ελλάδος, αφού η στάση στο ΝΑΤΟ ως μοχλός πίεσης δεν ευοδώθηκε. Οι ίδιοι λόγοι ήταν που οδήγησαν το ΠΑΣΟΚ να μπει σε μια διαδικασία διαπραγματεύσεων αναφορικά με τις αμερικανικές βάσεις, τις οποίες προεκλογικά έλεγε ότι θα τις απομακρύνει αλλά τελικά δέχτηκε σιωπηρά για απροσδιόριστο χρονικό διάστημα.¹⁵

Οι πρώτες δυο κυβερνητικές θητείες του ΠΑΣΟΚ αποτέλεσαν τις πιο κρίσιμες αναφορικά με την εξωτερική πολιτική και τις σχέσεις μεταξύ Ελλάδας, Τουρκίας και ΗΠΑ. Οι κυβερνήσεις, τόσο στις ΗΠΑ όσο και στην Ελλάδα απείχαν παρασάγγας, γεγονός που ενισχύει την ανασφάλεια και τον προβληματισμό και στις δυο πλευρές. Οφείλουμε σε αυτό το σημείο, να σημειώσουμε ότι πέρα από την αυτοσυγκράτηση, που επέδειξαν και οι δύο πλευρές, καθοριστική υπήρξε η στάση του Κωνσταντίνου Καραμανλή, ο οποίος από την θέση του Προέδρου της Δημοκρατίας, δεν ήθελε για κανένα λόγο να διαρραγεί η σχέση με τη Δύση, συμβάλλοντας τα μέγιστα στην αποσόβηση αρνητικών εξελίξεων για την χώρα σε διεθνές επίπεδο.

¹³ Χρήστος Ροζάκης, *Η ελληνική εξωτερική πολιτική 1974-1981*, Αθήνα, εκδ. Μαλλιάρη, 2000

¹⁴ Ιωάννης Βαληνάκης, *Εξωτερική πολιτική και Εθνική Άμυνα, 1974-1987*, Αθήνα, 1989.

¹⁵ Κωνσταντίνος Μητσοτάκης, *Οι συμπληγάδες της εξωτερικής πολιτικής*, Αθήνα, εκδ. Πατάκης, 2006.

Ολοκληρώνοντας την περίοδο αυτή είναι προφανές πως το εξωτερικό περιβάλλον επηρέασε, διαμόρφωσε και εντέλει καθόρισε εν πολλοίς σε σημαντικό βαθμό τους στόχους της εξωτερικής πολιτικής του ΠΑΣΟΚ, των πρώτων δυο κυβερνητικών περιόδων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΟΙ ΕΘΝΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ ΑΠΟ ΤΟ 1990 ΜΕΧΡΙ ΚΑΙ ΤΟ 2000 ΚΑΙ ΟΙ ΘΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ

Η δεκαετία 1990 - 2000, περιέχει τέσσερις εκλογικές αναμετρήσεις. Όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο, η αρχή γίνεται με την εκλογική αναμέτρηση του 1990, όπου μετά από την οικουμενική κυβέρνηση του Ξενοφώντα Ζολώτα, η ΝΔ με αρχηγό τον Κ. Μητσοτάκη κερδίζει τις εκλογές, με οριακή ωστόσο αυτοδυναμία.

Εικόνα 8. Πρωτοσέλιδο της εφ. “Καθημερινή”, την επομένη των εκλογών της 8/04/1990

Η διακυβέρνηση Μητσοτάκη, διήρκησε τρία χρόνια και το 1993, οδηγήθηκε η χώρα σε νέες εκλογές, τις οποίες κέρδισε το ΠΑΣΟΚ με πρόεδρο τον Α. Παπανδρέου, ο οποίος ανέλαβε για τρίτη φοράτην διακυβέρνηση της χώρας. Ακολούθησαν ακόμα δύο εκλογικές αναμετρήσεις, το 1996 και το 2000 στις οποίες ανανεώθηκε η εμπιστοσύνη των πολιτών στο ΠΑΣΟΚ, αυτήν την φορά όμως υπό την προεδρία του Κ. Σημίτη, ο οποίος μετά την παραίτηση του Α. Παπανδρέου λόγω σοβαρής επιδείνωσης της κατάστασης της υγείας του, αρχικώς εκλέγεται πρόεδρος της κοινοβουλευτικής ομάδας του ΠΑΣΟΚ και αναλαμβάνει πρωθυπουργός, και στην συνέχεια εκλέγεται πρόεδρος του κόμματος από το 4ο Συνέδριο.

3.1 Η κοινή γνώμη και η στάση της κοινωνίας στα ζητήματα της εξωτερικής πολιτικής στις Εθνικές Εκλογές του 1990-2000

Την συγκεκριμένη δεκαετία τα ζητήματα που απασχόλησαν και προβλημάτισαν την ελληνική κοινωνία γύρω από την εξωτερική πολιτική, ήταν το μακεδονικό ζήτημα, το αλβανικό ζήτημα και οι ελληνοτουρκικές σχέσεις μετά τα γεγονότα του 1996 στα Τίμια.

3.1.1 Το Μακεδονικό Ζήτημα

Το βασικό θέμα της εξωτερικής πολιτικής που επηρέασε καθοριστικά την ελληνική κοινωνία, εκείνη την περίοδο, ήταν το μακεδονικό ζήτημα. Μετά την διάλυση της Γιουγκοσλαβίας, μια σειρά από νέα κράτη δημιουργήθηκαν. Μεταξύ αυτών, ήταν και η Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας (FYROM), η οποία αναζητώντας την δική της ταυτότητα και διεκδικώντας τον δικό της χώρο στην περιοχή των Βαλκανίων, επιδίδονταν σε μια διαρκή αλυτρωτική προπαγάνδα, προκαλώντας και θίγοντας το θυμικό και την εθνική ταυτότητα των Ελλήνων.

Η αντίδραση της ελληνικής κοινής γνώμης ήταν ακαριαία. Μεγάλα κομμάτια της κοινωνίας, έπειτα από προσκλήσεις της τοπικής αυτοδιοίκησης, της εκκλησίας και μεμονωμένων φορέων συμμετείχαν σε διαδηλώσεις και πορείες σχετικά με το θέμα της ονομασίας των Σκοπίων, αξιώνοντας από την κυβέρνησή να μην κάνει σχεδόν καμία υποχώρηση αναφορικά με το ζήτημα της ονομασίας των Σκοπίων, το οποίο ήταν και το βασικό πρόβλημα.

Το κορυφαίο σημείο αντίδρασης της ελληνικής κοινωνίας ήταν το συλλαλητήριο στις 14 Φεβρουαρίου 1992 στη Θεσσαλονίκη. Στο συγκεκριμένο συλλαλητήριο συμμετάσχει περίπου το ένα

δέκατο του ελληνικού πληθυσμού ξεκαθαρίζοντας ότι στηρίζουν την θέση της ελληνικής κυβέρνησης για μη αναφορά του όρου «Μακεδονία» στην ονομασία του

Εικόνα 9. Διαδηλωτής του συλλαλητηρίου της Θεσσαλονίκης διαβάζοντας πρωτοσέλιδα εφημερίδων της 14.02.1992

νεοσύστατου κράτους των Σκοπίων. Το γεγονός αυτό αναπόφευκτα θα έχει μεγάλες επιπτώσεις και θα ασκήσει μεγάλη επιρροή στην στάση της ελληνικής κυβέρνησης.¹⁶ Η στάση της ελληνικής κοινωνίας υπήρξε καθοριστική στο συγκεκριμένο ζήτημα και εν πολλοίς καθόρισε και την στάση της ελληνικής κυβέρνησης γύρω από το Μακεδονικό και την ονομασία των Σκοπίων.

3.1.2 Οι σχέσεις με την Αλβανία

Ένα άλλο σημαντικό ζήτημα που απασχόλησε την κοινωνία από το 1991 και έπειτα είχε να κάνει με τις τριβές των σχέσεων Ελλάδας - Αλβανίας, έχοντας ως αποτέλεσμα οι σχέσεις των δυο κρατών να επηρεάζονται ιδιαίτερα. Γεγονότα όπως τα προβλήματα με τον προκαθήμενο της Ορθόδοξης εκκλησίας, οι διώξεις στελεχών του κόμματος «ΟΜΟΝΟΙΑ», η μη εφαρμογή μειονοτικών δικαιωμάτων, τα τεράστια προβλήματα που αντιμετώπιζαν οι Έλληνες της Αλβανίας αναφορικά με την συμμετοχή τους στην πολιτική ζωή της Αλβανίας και τέλος η άφιξη Αλβανών μεταναστών στην Ελλάδα, επηρέασαν δραματικά την στάση της κοινής γνώμης.¹⁷

Ταυτόχρονα, έκανα την εμφάνιση τους νέες αλυτρωτικές τάσεις, από την πλευρά της Αλβανίας με ευθείς αναφορές τους στο ζήτημα των Τσάμηδων. Η κοινή γνώμη, στο πλαίσιο που λειτούργησε και με το ζήτημα της ονομασίας των Σκοπίων, επηρεάστηκε άμεσα και με παρόμοιο τρόπο. Παρότι, στην περίπτωση αυτή δεν υπήρξαν διαδηλώσεις και συλλαλητήρια, όπως με το Μακεδονικό, σημαντικό μέρος της κοινωνίας αντέδρασε στις προκλήσεις των Τιράνων εκφράζοντας την άρνηση και την απαξίωση στο πλήθος Αλβανών μεταναστών που εγκατέλειπαν μαζικά την Αλβανία, αναζητώντας την τύχη τους κατά βάση στην Ελλάδα αλλά και την υπόλοιπη Ευρώπη.

3.1.3 Οι Ελληνοτουρκικές σχέσεις

Σημείο σταθμός στην μελέτη αυτής της περιόδου, ωστόσο, αποτελεί το επεισόδιο που θα λάβει χώρα στη βραχονησίδα Ίμια, τον Ιανουάριο του 1996. Η ελληνική κοινωνία,

¹⁶ Αριστοτέλης Τζιαμπίρης, «Ελληνική εξωτερική πολιτική και Μακεδονικό Ζήτημα 1991-2002: Από τη σύγκρουση στην συνεργασία», Τσάκωνας Παναγιώτης (επιμ), *Σύγχρονη ελληνική εξωτερική πολιτική, μία συνολική προσέγγιση*, τόμ.2, Αθήνα, εκδ. Ι. Σιδέρη, 2003.

¹⁷ Θεοφάνης Μαλχίδης, *Οι ελληνοαλβανικές σχέσεις*, Αθήνα, εκδ. Γόρδιος, 2007.

σοκαρισμένη παρακολουθεί σε ζωντανή μετάδοση την προετοιμασία της πολεμικής σύγκρουσης.

Εικόνα 10. Οι βραχονησίδες Ίμια.

Είναι γεγονός, ότι κατά τη διάρκεια της κρίσης των Ιμίων τα ελληνικά ΜΜΕ κατάφεραν και κατασκεύασαν συγκεκριμένο πλαίσιο ερμηνείας των γεγονότων, ενεργοποιώντας την αντίληψη της και ευαισθητοποιώντας το θυμικό της κοινής γνώμης, προδιαθέτοντας την να αυξήσει το ενδιαφέρον της

για το εν λόγω ζήτημα.

Το ζήτημα των Ιμίων άρχισε να απασχολεί την ελληνική κοινή γνώμη από τον Δεκέμβριο του 1995 όταν εμπορικό πλοίο με τουρκική σημαία προσάραξε σε αβαθή ύδατα και εξεπέμψε σήμα κινδύνου. Στην άμεση ανταπόκριση των ελληνικών αρχών προκειμένου να παρασχεθεί βοήθεια, το τουρκικό πλήρωμα αρνήθηκε να αποδεχτεί την βοήθεια των ελληνικών αρχών, δηλώνοντας ότι πλέει σε τουρκικά χωρικά ύδατα. Το γεγονός αυτό αποτέλεσε την αφορμή για την διεκδίκηση των βραχονησίδων από την Άγκυρα. Λίγες μέρες αργότερα, ο δήμαρχος της Καλύμνου, Δ. Διακομιχάλης, πήρε την πρωτοβουλία να υψώσει την ελληνική σημαία στις βραχονησίδες και αυτή η κίνηση, εν αγνοία του ελληνικού ΥΠΕΞ, αποτέλεσε την κύρια αφορμή για την εμπλοκή στις σχέσεις Ελλάδος-Τουρκίας το 1996.

Η ελληνική κοινή γνώμη, όπως είπαμε και νωρίτερα σοκαρισμένη παρακολουθούσε με ενδιαφέρον τις εξελίξεις γύρω από το ζήτημα και βρισκόταν σε κατάσταση επιφυλακής. Στις συζητήσεις των πολιτών, κυριαρχούσε η εντύπωση και ο φόβος ότι η κλιμακούμενη όξυνση μπορούσε να οδηγήσει ακόμα και σε ένοπλη σύγκρουση.

Χαρακτηριστική είναι η άρνηση του πρωθυπουργού Κ. Σημίτη στην άποψη που του εξέφρασε ο ΥΕΘΑ Γ. Αρσένης, για την συνάντησή τους στο Εθνικό Κέντρο

Επιχειρήσεων, με στόχο να μην επηρεαστεί περαιτέρω η κοινή γνώμη και δημιουργηθεί η εντύπωση ένοπλης σύγκρουσης¹⁸. Μετά το τέλος της «κρίσης» και την απόσυρση των πλοίων, εκατέρωθεν, από το Αιγαίο, έλαβαν χώρα κάποιες διαδηλώσεις στην ελληνική πρωτεύουσα με αντιτουρκικά προτάγματα και εις μνήμη του πληρώματος του ελικοπτερού που έχασαν τη ζωή τους στην συγκεκριμένη κρίση.

3.2 Το εσωτερικό περιβάλλον στα κόμματα που διαμόρφωσαν τις πολιτικές τους θέσεις σε ζητήματα εξωτερικής πολιτικής από το 1990-2000

Το «μακεδονικό ζήτημα» προκάλεσε ισχυρούς τριγμούς στην κυβέρνηση της ΝΔ κατά τη διάρκεια της διακυβέρνησής της. Ο Κ. Μητσοτάκης ως πρωθυπουργός της χώρας είχε επιλέξει τον Α. Σαμαρά για την θέση του υπουργού Εξωτερικών. Ο Α. Σαμαράς μέχρι το 1992 χειριζόταν το «Μακεδονικό ζήτημα». Στις 27 Αυγούστου του 1991 ο υπουργός Εξωτερικών κατέθεσε ένα μνημόνιο, στην Ε.Ε., των ελληνικών θέσεων με το οποίο ξεκαθάριζε ότι η ελληνική κυβέρνηση είναι αντίθετη με την χρήση του όρου «Μακεδονία» από τα Σκόπια.¹⁹

Στη συνέχεια, τα Σκόπια μετά από δημοψήφισμα ανακήρυσσαν την ανεξαρτησία τους και την ίδια στιγμή έθεταν το ζήτημα της ονομασίας και το αν μπορεί να αναγνωριστούν ως κράτος κάνοντας χρήση του όρου «Μακεδονία». Η Ελλάδα, από την πλευρά της, κρατούσε μια μετριοπαθή και συμβιβαστική στάση, πιστεύοντας στην ασφάλεια που της παρείχε η συμμετοχή της στην ευρωπαϊκή οικογένεια. Επέμενε στην μη αποδοχή του ονόματος “Μακεδονία” από την γείτονα χώρα ενώ παράλληλα, δήλωνε ανοιχτή σε συζητήσεις για την χρήση μιας σύνθετης ονομασίας από το κράτος των Σκοπίων.

Εικόνα 11. Κ. Μητσοτάκης και Α. Σαμαράς από την θέση του πρωθυπουργού και του ΥΠΕΞ αντίστοιχα, σε Σύνοδο Κορυφής με θέμα συζήτησης το μακεδονικό ζήτημα

¹⁸ Αθανάσιος Έλλης και Μιχάλης Ιγνατίου, *Τμια-Τα απόρρητα τηλεγραφήματα των Αμερικανών*, Αθήνα, εκδ. Λιβάνη, 2009.

¹⁹ Θεόδωρος Σκυλακάκης, *Στο όνομα της Μακεδονίας*, Αθήνα, εκδ. Ευρωεκδοτική, 1995.

Η ελληνική κυβέρνηση, όπως θα δούμε και στο παρακάτω υποκεφάλαιο, περίμενε να δρέψει καρπούς από την Ένωση, μέσω της διαλλακτικής της στάσης στο Μακεδονικό, με αποτέλεσμα να περιοριστούν οι συμπεριφορές ακαμψίας στο εσωτερικό της κυβέρνησης. Βέβαια, είναι προφανές ότι υπήρχαν διαφορετικές απόψεις αναφορικά με τους τελικούς στόχους της ελληνικής κυβέρνησης για το Μακεδονικό ζήτημα, μέσα στη κυβέρνηση της ΝΔ. Οι διαφορετικές απόψεις εντοπίζονταν στις μετριοπαθείς απόψεις του πρωθυπουργού Κ. Μητσοτάκη και στις πιο προωθημένες απόψεις του Α. Σαμαρά, όπως αναφέρει και ο Κ. Καραμανλής.²⁰

Το Ιανουάριο του 1992, θα ξεκινήσει μια διαδικασία που θα προκαλέσει ρήξη στο εσωτερικό της κυβέρνησης Μητσοτάκη, με αφορμή το «μακεδονικό ζήτημα». Στην τελευταία σύσκεψη των πολιτικών αρχηγών που θα πραγματοποιηθεί στις 13 Απριλίου του 1992 για το μακεδονικό ζήτημα, θα υπάρξει η τελική εσωτερική ρήξη στην κυβέρνηση της ΝΔ που θα φέρει και την κατάρρευση του κυβερνητικού σχήματος και την προκήρυξη εκλογών. Στην συγκεκριμένη σύσκεψη ο Α. Σαμαράς, θα παρουσιάσει ένα σημείωμα με «εφτά σημεία δράσης» τα οποία θα προκαλέσουν τόσο την αντίδραση του Προέδρου της Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλή όσο και του πρωθυπουργού Κ. Μητσοτάκη, γιατί βρίσκονταν εντελώς εκτός της κυβερνητικής γραμμής.²¹ Αμέσως μετά τη σύσκεψη ο πρωθυπουργός ανακοινώνει την απόλυση του Α. Σαμαρά, από την κυβέρνηση του, αναφέροντας ότι δεν είναι θεμιτό η χώρα να έχει δυο πολιτικές για το συγκεκριμένο ζήτημα.

Η ήττα της ΝΔ στις εκλογές του 1993, έφερε ξανά το ΠΑΣΟΚ στην εξουσία. Το κόμμα του Α. Παπανδρέου, παρουσίασε μια σκληρή κοινή θέση εναντίων των Σκοπίων, που εξέφραζε το σύνολο του κόμματος. Το ΠΑΣΟΚ δεν δεχόταν καμία αναφορά του όρου «Μακεδονία» καθώς επίσης προέβαινε και στην εντατικοποίηση των «σωφρονιστικών» οικονομικών μέτρων κατά των Σκοπίων, που ξεκίνησαν από την Κυβέρνηση Μητσοτάκη. Δυστυχώς, ούτε η νέα κυβέρνηση κατάφερε να επιτύχει θετικά αποτελέσματα.

Σχετικά με την κρίση των Ιμίων, θα πρέπει να επισημανθεί ότι υπήρξαν αρκετές εσωτερικές διαφωνίες, που οδήγησαν σε λάθος χειρισμούς. Τη συγκεκριμένη κρίση κλήθηκε να την αντιμετωπίσει το ΠΑΣΟΚ, η χρονική περίοδος των Ιμίων όμως, θα

²⁰ *Τα Νέα*, «Επίθεση Σαμαρά σε Κ. Καραμανλή και Π. Μολυβιάτη», 15 Μαΐου 1997.

²¹ *Ελευθεροτυπία*, «Η σύσκεψη του '92 και η αποπομπή του Σαμαρά», 9 Απριλίου 2005.

βρει το ΠΑΣΟΚ σε μια διαδικασία ανάδειξης νέου προέδρου, αφού ο Α. Παπανδρέου αντιμετώπιζε σοβαρά προβλήματα υγείας. Το γεγονός της ανάδειξης του Κ. Σημίτη στην προεδρία του ΠΑΣΟΚ αλλά και στο θώκο του πρωθυπουργού, θα δημιουργήσει πολλές εσωτερικές ανισοροπίες. Η αλλαγή πρωθυπουργού κατέχει σημαντική θέση στην εξέλιξη των γεγονότων και στην τυχόν απροθυμία να αναλάβει η Ελλάδα πιο δραστικά μέτρα απέναντι στην Τουρκία καθώς επίσης και στην στάση που κράτησε ο πρωθυπουργός Κ. Σημίτης απέναντι στις ελληνικές ένοπλες δυνάμεις.

Έχει επισημανθεί, ότι η μεταβατική περίοδος ανάδειξης του διαδόχου του Α. Παπανδρέου έφερε μια διαχείριση της κρίσης η οποία επηρεάστηκε από καχυποψία και πολιτικές αντιπαραθέσεις. Πιο συγκεκριμένα έχει επισημανθεί ότι οι αξιωματούχοι που κλήθηκαν να διαχειριστούν την συγκεκριμένη κρίση κάθε άλλο παρά συνεργάστηκαν αρμονικά. Οι προσωπικές κόντρες και η καχυποψία μεταξύ των αξιωματούχων ήταν μια κατάσταση που επηρέασε αρνητικά την εξέλιξη των γεγονότων.²² Η όλη αυτή κατάσταση έκανε δύσκολη την κατανόηση της κρισιμότητας που παρουσίαζε η συγκεκριμένη κρίση και αρκετά δύσκολη την χάραξη μιας συγκροτημένης στρατηγικής από την πλευρά της Ελλάδος.²³

Η ανάδειξη του Κ. Σημίτη, σε πρωθυπουργό της χώρας, έφερε μια διαφορετική αντιμετώπιση της κρίσης με την Τουρκία από ότι είχε συνηθίσει τόσο η στρατιωτική ηγεσία όσο και το εσωτερικό του ΠΑΣΟΚ. Παρατηρείται λοιπόν ότι κατά τη διάρκεια της πρώτης φάσης της κρίσης υπήρχε ελλιπής επικοινωνία μεταξύ του ΥΠΕΘΑ και του ΥΠΕΞ.²⁴ Το αποτέλεσμα ήταν το ΥΠΕΞ να μην γνωρίζει τις κινήσεις του ΥΠΕΘΑ και σε πολλές περιπτώσεις ο πρωθυπουργός της χώρας ήταν ανενήμερος για τις κινήσεις και των δύο υπουργείων.²⁵

Ακόμη και κατά τις κρίσιμες ημέρες των Ιμίων, παρατηρήθηκε, ότι τα κέντρα λήψης αποφάσεων λειτουργούσαν σε κλίμα ανταγωνισμού και καχυποψίας, με παντελή έλλειψη συντονισμού. Όπως επισημαίνει ο ναύαρχος Λυμπέρης ακόμη και ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας ήταν ελλιπώς ενημερωμένος.²⁶ Το αποτέλεσμα των

²² Αθανάσιος Έλλης και Μιχάλης Ιγνατίου, *Τμια-Τα απόρρητα τηλεγραφήματα των Αμερικανών*, Αθήνα, εκδ. Λιβάνη, 2009.

²³ Θανάσης Ντόκος και Παναγιώτης Τσάκωνας, *Στρατηγική εθνικής ασφάλειας, οικοδομώντας το ελληνικό μοντέλο στον εικοστό πρώτο αιώνα*, Αθήνα, εκδ. Παπαζήση, 2005.

²⁴ Χρήστος Λυμπέρης, *Πορεία σε ταραγμένες θάλασσες*, Αθήνα, εκδ. Ποιότητα, 2001.

²⁵ Κωνσταντίνος Σημίτης, *Πολιτική για μια δημιουργική Ελλάδα 1996-2004*, Αθήνα, εκδ. Γόρδιος, 2004.

²⁶ Χρήστος Λυμπέρης, *Πορεία σε ταραγμένες θάλασσες*, Αθήνα, εκδ. Ποιότητα, 2001.

εσωτερικών διαφωνιών και της καχυποψίας μεταξύ των υπουργείων αλλά και του ίδιου του κομματικού μηχανισμού του ΠΑΣΟΚ, φέρνουν αρνητική επιρροή στη διαχείριση της κρίσης, και μεταδίδουν τις αρνητικές συνέπειες και στους υπόλοιπους εμπλεκόμενους φορείς. Επίσης, το αρνητικό κλίμα μεταξύ των φορέων διαχείρισης ήταν αυτό που επηρέασε αρνητικά την συνολική στρατηγική από την πλευρά της Ελλάδος.

Κατά τη διάρκεια της κορύφωσης της κρίσης των Ιμίων παρατηρούμε ότι σε πολιτικό και διπλωματικό επίπεδο επιχειρήθηκε προσπάθεια αποκλιμάκωσης της κρίσης ενώ στο στρατιωτικό επίπεδο επιδιώχθηκε η αύξηση της έντασης. Η ασάφεια και η μη αρμονία κινήσεων πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας, δημιουργούσε, με αυτό τον τρόπο, μια χρονική διαφορά αλλά και ανακολουθία στις στάσεις των εμπλεκόμενων φορέων.

Η καχυποψία και ο ανταγωνισμός μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων επηρεάστηκε ιδιαίτερα, όπως έχει ήδη αναφερθεί από την ανάδειξη του Κ. Σημίτη στη θέση του πρωθυπουργού. Ο προκάτοχος του τηρούσε μια πιο δυναμική στάση στα ζητήματα που αφορούσαν τις ελληνοτουρκικές σχέσεις και τις παραβιάσεις των Τούρκων. Η διαφορετική στάση και αντιμετώπιση του Κ. Σημίτη, ο οποίος ήταν πιο διαλλακτικός, δημιούργησε μια καχυποψία σε αρκετά στελέχη του ΠΑΣΟΚ, τα οποία ήταν υπεύθυνα για την λήψη αποφάσεων στην κρίση των Ιμίων. Η αλλαγή του πρωθυπουργού θα δημιουργήσει ανησυχίες σχετικά με την πολιτική σταθερότητα που υπάρχει τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο στην Ελλάδα (Gundoglu,2001).²⁷

Πριν κλείσουμε το συγκεκριμένο υποκεφάλαιο οφείλουμε να επισημάνουμε ότι η ανάδειξη του Κ. Σημίτη στην θέση του πρωθυπουργού εγκαινιάζει μια νέα εποχή στις ελληνοτουρκικές σχέσεις. Ο Κ. Σημίτης σε αντίθεση τόσο με την ΝΔ, αλλά και με την πολιτική που ακολουθούσε το κόμμα του τα προηγούμενα χρόνια, παρουσιάζεται ιδιαίτερα διαλλακτικός στις ελληνοτουρκικές σχέσεις, επηρεάζοντας τόσο τη συνολική ελληνική εξωτερική πολιτική που αφορά τις ελληνοτουρκικές σχέσεις αλλά και την εσωτερική πολιτική του ΠΑΣΟΚ σχετικά με τις διμερείς σχέσεις.

²⁷ Ayten Gundoglu, «Identities in Question: Greek-turkish relations in a period of transformation?», *Middle East Review of International Affairs Journal*, vol.5, no.1, El Paso-Texas, 2001.

Η στάση της Αθήνας απέναντι στην Άγκυρα σε σχέση με την Ε.Ε. άλλαξε δομικά από τη στιγμή που ο Κ. Σημίτης ανέλαβε την πρωθυπουργία. Η ελληνική εξωτερική πολιτική υποστήριξε την τουρκική ευρωπαϊκή προοπτική. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτέλεσε η περίοδος της προεδρίας της Ε.Ε., από την Ελλάδα, όπου έγιναν προσπάθειες από τον πρωθυπουργό αλλά και την ηγεσία του ελληνικού υπουργείου εξωτερικών να αρθεί το ελληνικό veto σε σχέση με το οικονομικό πακέτο βοήθειας από την Ε.Ε. προς την Τουρκία. Η λύση που πρότεινε η Ελλάδα ήταν η δημιουργία μιας επιτροπής σοφών με στόχο την επίλυση των προβλημάτων των δύο χωρών. Οι αντιδράσεις ήταν αρκετές στο εσωτερικό της χώρας, αφού και βουλευτές του κυβερνώντος κόμματος προέβαλλαν αντιρρήσεις σε αυτή τη στάση.²⁸

Κατά τη διάρκεια της διακυβέρνησης της Ελλάδος από τον Κ. Σημίτη έγιναν σημαντικές προσπάθειες για την επίλυση των ελληνοτουρκικών διενέξεων. Συγκεκριμένα, μέσω της «συμφωνίας του Ελσίνκι» το 1999 έγινε μια ουσιώδης προσπάθεια για διάλογο και εξεύρεση ριζικών λύσεων στα προβλήματα που παρουσιάζουν οι σχέσεις των δυο κρατών. Η Ελλάδα συμφώνησε να αποσύρει τις αντιρρήσεις της σχετικά με την ένταξη της Τουρκίας στην Ε.Ε., αλλά και να υποστηρίξει την υποψηφιότητα της, με αντάλλαγμα από την πλευρά της Τουρκίας την είσοδο της Κύπρου στην Ένωση, στον επόμενο κύκλο διεύρυνσης χωρίς να θεωρείται απαραίτητη η επίλυση του Κυπριακού ζητήματος. Επίσης, συμφωνήθηκε ότι αν οι διμερείς προσπάθειες επίλυσης των διαφορών των δυο κρατών εξελιχθούν ομαλά μέχρι το Δεκέμβριο του 2004, τότε οι δυο χώρες θα απευθυνθούν στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης.²⁹

3.3 Το εξωτερικό περιβάλλον που επηρέασε τις τελικές πολιτικές των κομμάτων στην εξωτερική πολιτική κατά την άσκηση της εξουσίας

Το εξωτερικό περιβάλλον που καλείται να αντιμετωπίσει η Ελλάδα αναφορικά με το Μακεδονικό ζήτημα δεν υπήρξε θετικό απέναντι στη στάση που κρατούσε η Αθήνα. Πρέπει να επισημανθεί αρχικά, ότι η Ευρωπαϊκή Κοινότητα, είναι εκείνη, που το 1991 με το ξέσπασμα της κρίσης στην Γιουγκοσλαβία, και τον ύστερο διαμελισμό

²⁸ Bahar Rumelili, «Transformation Conflicts on EU Borders: the case of greek-turkish relations», *Journal of Common Market Studies*, Vol.45, no.1, New York, 2007.

²⁹ Στέλιος Περράκης, *Αιγαίο-Εξελίξεις και προοπτικές επίλυσης των ελληνοτουρκικών διενέξεων*, Αθήνα, εκδ. Σάκκουλας, 2003.

της, ανέλαβε την αποκλειστική ευθύνη για την διευθέτηση του ζητήματος αλλά και τις νέες παραμέτρους του Μακεδονικού ζητήματος, που προέκυψαν.

Τα προβλήματα που ανέκυπταν από τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας υπήρξαν αρκετά και πολύπλοκα. Η Κροατία και η Σλοβενία αποτέλεσαν τα πρώτα δυο κομμάτια που αποσχίστηκαν από την πρώην Γιουγκοσλαβία και τα πρώτα που κατέθεσαν αιτήσεις για αναγνώριση. Στη συγκεκριμένη συγκυρία, από την πλευρά της Αθήνας, εκφράστηκαν ανησυχίες, ότι τυχόν αναγνώριση ορισμένων κρατών που προέκυψαν μετά τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας ήταν πιθανό να δημιουργήσει προβλήματα στο ελληνικό κράτος.

Παρόλα αυτά, η ελληνική κυβέρνηση, αναγνώρισε Κροατία και Σλοβενία, παραμένοντας πιστή στο δόγμα εξωτερικής πολιτικής, στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την ισχυροποίησης της θέσης της χώρας, στον πυρήνα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Ωστόσο, οι ανησυχίες αυτές λήφθηκαν σοβαρά υπόψη και στις 16 Δεκεμβρίου του 1991, η Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνεργασίας, κατέληξε σε «τρεις όρους» που θα έπρεπε να πληροί το οποιοδήποτε κράτος που προέκυπτε από την διάλυση της Γιουγκοσλαβίας για να αναγνωριστεί από την Κοινότητα. Οι «τρεις όροι» συμπεριλαμβάνονται στην παρακάτω πρόταση: *«Η Κοινότητα και τα κράτη-μέλη της ζητούν επίσης από κάθε γιουγκοσλαβική Δημοκρατία πριν από την αναγνώριση, να δεσμευτεί ότι θα υιοθετήσει συνταγματικές και πολιτικές εγγυήσεις, που εξασφαλίζουν ότι δεν έχει εδαφικές διεκδικήσεις κατά γειτονικού κράτους-μέλους της Κοινότητας και ότι δε θα διεξάγει εχθρική προπαγάνδα εναντίον γειτονικού κράτους-μέλους, συμπεριλαμβανομένης και της χρήσης ονομασίας που συνεπάγεται εδαφικές διεκδικήσεις»*.³⁰

Οι δύο πρώτοι όροι που αναφέρονται στην παραπάνω παράγραφο μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι είναι αρκετά ξεκάθαροι και σταματούν τις οποιεσδήποτε επεκτατικές βλέψεις των Σκοπίων. Ο τρίτος, όμως, όρος χαρακτηρίζεται από ασάφεια, αφού ζητούσε από την χώρα που υποβάλλει αίτηση να μην κάνει χρήση κάποιας ονομασίας που να υποδηλώνει εδαφικές διεκδικήσεις. Η ασάφεια αυτή, δίνει την δυνατότητα στα Σκόπια να χρησιμοποιήσουν κάποια ονομασία που θα περιείχε

³⁰ Ιωάννης Βαληνάκης, *Το Ζήτημα των Σκοπίων: Απόπειρες για αναγνώριση και η ελληνική στάση*, Αθήνα, εκδ. Ι. Σιδέρη, 1996.

τον όρο «Μακεδονία» αλλά με γεωγραφικό προσδιορισμό, όπως για παράδειγμα «Άνω Μακεδονία».

Τα Σκόπια κατέθεσαν με την σειρά τους αίτηση αναγνώρισης και μια Επιτροπή Διαιτησίας ανέλαβε να εξετάσει την πληρότητα των τριών όρων, που αναφέρθηκαν. Η απόφαση της Επιτροπής Διαιτησίας αποτέλεσε την πρώτη αρνητική εξέλιξη για την ελληνική πλευρά, εφόσον αναφέρει ότι η χρήση του όρου «Μακεδονία», δεν ενέχει καμία εδαφική διεκδίκηση έναντι άλλου κράτους με αποτέλεσμα να κάνει αποδεκτή τη χρήση του όρου από τα Σκόπια. Το γεγονός αυτό έφερε την ελληνική πλευρά σε δύσκολη θέση και την κυβέρνηση μπροστά σε ένα τρομακτικό αδιέξοδο.

Το αδιέξοδο αυτό, ο πρωθυπουργός της Ελλάδος Κ. Μητσοτάκης, μέσα από διπλωματικές επαφές με την Ιταλία και τη Γερμανία και έντονη προσπάθεια, κατάφερε να το αντιμετωπίσει εξασφαλίζοντας την υποστήριξη τους ώστε τελικά, η απόφαση της Επιτροπής Διαιτησίας να αγνοηθεί από την Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνεργασίας και να μην προχωρήσει η αναγνώριση των Σκοπίων από την Κοινότητα.

Το επιχείρημα του Έλληνα πρωθυπουργού, Κ. Μητσοτάκη, ότι μια τυχόν αναγνώριση των Σκοπίων θα έφερνε τριγμούς στην ισχνή κοινοβουλευτική πλειοψηφία του κόμματός του με άμεσο αποτέλεσμα την άνοδο του ΠΑΣΟΚ στην εξουσία, το οποίο αναμενόταν ότι θα υιοθετούσε μια πιο σκληρή και απείθαρχη στάση απέναντι στα Σκόπια αλλά και στις αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Συνεργασίας, επιβεβαιώνει και το διεθνές κύρος του Έλληνα πρωθυπουργού αλλά και την ικανότητα επικοινωνίας και διαπραγματεύσεως με τους ισχυρούς διεθνείς εταίρους της χώρας.

Από την μεριά της Κοινότητας, επιχειρήθηκαν αρκετές προσπάθειες για διεθνή διαμεσολάβηση αναφορικά με το ζήτημα της ονομασίας. Η ελληνική θέση για περίπου μια δεκαετία χαρακτηριζόταν από μια μαξιμαλιστική προσέγγιση στο ζήτημα της ονομασίας και απέρριπτε αρκετές διεθνείς προσπάθειες διαμεσολάβησης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, ήταν η απόρριψη του πακέτου Πινέρο και της πρότασης Ο'Νιλ που διατυπώθηκαν κατά τη διάρκεια του 1992 καθώς επίσης και του προσχεδίου των Βανς και Όουεν το 1993.

Μετά και την απόρριψη της πρότασης Ο'Νιλ, οι προσπάθειες διαμεσολάβησης από πλευράς Ευρώπης, διακόπηκαν και οι συνολικές διαπραγματεύσεις γύρω από το

ζήτημα της ονομασίας πέρασαν στους κόλπους του ΟΗΕ. Η άνοδος του ΠΑΣΟΚ στην εξουσία, το 1993, οδήγησε σε σκλήρυνση του ελληνικού εμπάργκο προς τα Σκόπια, αναγκάζοντας του Ευρωπαίους εταίρους σε υιοθέτηση σκληρών μέτρων κατά της Ελλάδας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ήταν η παραπομπή της Ελλάδος στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για το ζήτημα του εμπάργκο. Η ελληνική πλευρά βέβαια υποστήριζε σθεναρά την πολιτική της και εντέλει δικαιώθηκε από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο.

Η στάση των ΗΠΑ στο Μακεδονικό ζήτημα από την έναρξη της διάσπασης της Γιουγκοσλαβίας, φάνηκε πως ήταν ουδέτερη επιδιώκοντας να μεταφέρει το πρόβλημα και το βάρος διευθέτησης του ζητήματος στα ευρωπαϊκά κράτη. Αυτή η στάση, ωστόσο, άλλαξε όταν αναγνωρίστηκε πια, η αδυναμία των κρατών-μελών της Ευρώπης, να διευθετήσουν το ζήτημα που βρίσκεται μέσα στην γεωγραφική της επικράτεια. Η κίνηση αναγνώρισης των τριών νέων δημοκρατιών της Σλοβενίας, της Κροατίας και της Βοσνίας – Ερζεγοβίνης αποτέλεσε μια κίνηση η οποία δημιουργούσε, τότε, θετικό προηγούμενο για τα Σκόπια και έντονη ανησυχία για την ελληνική πλευρά. Επίσης, η απόφασή του 1992 με την οποία αίρονταν τα μέτρα οικονομικού αποκλεισμού για όλες τις χώρες της πρώην Γιουγκοσλαβίας πέρα από τη Σερβία, ήταν μια κίνηση καλής θέλησης προς την κυβέρνηση των Σκοπίων.

Η Ουάσιγκτον, ωστόσο, από την περίοδο της έναρξης της διάσπασης της Γιουγκοσλαβίας διατηρούσε φιλική στάση απέναντι στα Σκόπια, θεωρώντας ότι η περιφερειακή σταθερότητα των Βαλκανίων συνδέεται άμεσα με την επιρροή της στη διαμόρφωση της πολιτικής των Σκοπίων. Οι ΗΠΑ, αρκετές φορές, αιφνιδίασαν, δυσάρεστα, την ελληνική πλευρά επαναφέροντας το ζήτημα της ονομασίας των Σκοπίων. Η τελική πράξη, με επιρροή ΗΠΑ, έλαβε χώρα την επόμενη δεκαετία από αυτή που εξετάζουμε. Καταλυτικό ρόλο σε αυτήν την εξέλιξη, διαδραμάτισε η εκλογή του νεότερου Τ. Μπους, ο οποίος προχώρησε στην αναγνώριση των Σκοπίων με τη συνταγματική τους ονομασία. Η συγκεκριμένη στάση, μοιραία επηρέασε την ελληνική εξωτερική πολιτική όπως θα εξετάσουμε με περισσότερες λεπτομέρειες στο τέταρτο κεφάλαιο.

Στο μέτωπο των σχέσεων με την Αλβανία και την προβολή διεκδικήσεων από την μεριά των Τιρράνων, παρατηρούμε ότι δεν υπήρχε ιδιαίτερη κινητοποίηση από το εξωτερικό περιβάλλον με στόχο την υποστήριξη των αλβανικών θέσεων. Οι ΗΠΑ,

βέβαια, και το Αλβανικό λόμπι, κατά τη δεκαετία του 1990 επιχείρησαν να επηρεάσουν την ελληνική εξωτερική πολιτική προβάλλοντας το ζήτημα των Τσάμηδων σε επίπεδο διεθνών σχέσεων. Η προσπάθεια αυτή έγινε μέσω της έντονης χρήσης των δυνατοτήτων του διαδικτύου, που αρχίζει σταδιακά να κερδίζει έδαφος, μέσω της επιδίωξης εκπροσώπησης σε διεθνείς οργανισμούς και τέλος μέσω της εξασφάλισης υποστήριξης από άλλα κράτη όπως για παράδειγμα η Τουρκία. Σημαντική κίνηση επηρεασμού της ελληνικής πολιτικής θεωρείται η καθιέρωση ημέρας εθνικού πένθους με την αναγνώριση της 24^{ης} Ιουνίου ως ημέρα γενοκτονίας των Τσάμηδων από τους Έλληνες.

Στην προσπάθεια επηρεασμού της διεθνούς κοινότητας αλλά και της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής, η Αλβανία βρήκε συμπαράστατη τις ΗΠΑ. Οι πιέσεις του Αλβανικού λόμπι των ΗΠΑ, ωθούν το State Department στην εκπόνηση έκθεσης η οποία αναφέρει ότι η Ελλάδα παραβιάζει σε παραβίαση των δικαιωμάτων των Τσάμηδων. Τέλος, η οργάνωση «Τσαμουριά», ανακοίνωσε την κατάθεση αιτήματος προς το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης για αναθεώρηση των συμφωνιών του Βερολίνου (1878) και του Λονδίνου (1913), υποστηρίζοντας ότι υπήρχαν λάθη στην οριοθέτηση των συνόρων του αλβανικού κράτους.³¹

Παρατηρείται έτσι ότι οι αλυτρωτικές βλέψεις της Αλβανίας δεν εξέλειπαν, ωστόσο, η προσπάθεια επηρεασμού της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής δεν επετεύχθη. Παρά την προσπάθεια διεθνούς κινητοποίησης υπέρ του ζητήματος των Τσάμηδων δεν υπήρξε κάποια συντονισμένη προσπάθεια σε επίπεδο κρατών για να διευθετηθεί του ζητήματος υπέρ των αλβανικών αξιώσεων.

Στο ζήτημα των Ιμίων, η πολιτική στάση που τηρούν οι ΗΠΑ καθόρισε αποφασιστικά την εξέλιξη των γεγονότων και πρέπει να τονιστεί ως πολύ καθοριστική στην εξέλιξη αλλά και στη λήξη της κρίσης. Στην θέση του προέδρου των ΗΠΑ βρισκόταν ο Μπιλ Κλίντον και στην θέση του υφυπουργού εξωτερικών βρίσκεται ένα πρόσωπο που διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην εκτόνωση της κρίσης, ο Ρίτσαρντ Χόλμπρουκ. Η εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ και του Κλίντον

---

³¹ Ριζοσπάστης, «Την Μεγάλη Αλβανία ονειρεύονται στα Τίρρανα με τις πλάτες ΗΠΑ-Γερμανίας», 2 Νοεμβρίου 2010.

κατά την περίοδο της προεδρίας του θα χαρακτηριστεί από μεγάλη επεμβατικότητα σε ολόκληρη τη διεθνή «σκακιέρα» (Couloumbis,1983).³²

Είναι ξεκάθαρο ότι τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο οι ΗΠΑ τηρούν μια εξωτερική πολιτική άκρως παρεμβατική, με αποτέλεσμα να αναλάβουν αρκετές πρωτοβουλίες διαμεσολάβησης στην κρίση των Ιμίων. Η μεγάλη συμβολή και ο επηρεασμός των ΗΠΑ στην κρίση των Ιμίων γίνεται εμφανής από την χαρακτηριστική δήλωση του πρωθυπουργού Κ. Σημίτη τον Ιανουάριο του 1996, μετά το πέρας της εντάσεως, ο οποίος από βήματος κοινοβουλίου θα «ευχαριστήσει τις ΗΠΑ» για την συμβολή τους στην εξομάλυνση της κρίσης.

Επίσης, η επέμβαση των ΗΠΑ στην εξομάλυνση της κρίσης ήταν άμεση αλλά και αυτή που αποσόβησε την σύγκρουση μεταξύ των δυο χωρών. Την ίδια μέρα που οι ένοπλες δυνάμεις των δύο χωρών ήταν έτοιμες να εμπλακούν στρατιωτικά οι διπλωματικές κινήσεις των ΗΠΑ αποσόβησαν την σύγκρουση των δυο κρατών. Ξημερώματα της 31ης Ιανουαρίου 1996, οι δυνάμεις και των δύο χωρών απομακρύνθηκαν από την περιοχή υπό την επίβλεψη αμερικανικών δυνάμεων του 6^{ου} στόλου. Η κρίση στα Ίμια έφερε για ακόμη μια φορά τις δύο χώρες ένα βήμα πριν από την ένοπλη σύγκρουση.

---

³² Theodore Couloumbis, *The United States, Greece and Turkey: The Troubled Triangle*, Santa Barbara, εκδ. Praege, 1983.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΟΙ ΕΘΝΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ ΑΠΟ ΤΟ 2000 ΜΕΧΡΙ ΚΑΙ ΤΟ 2009 ΚΑΙ ΟΙ ΘΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ

Στην περίοδο που μελετάμε σε αυτό το κεφάλαιο, θα λάβουν χώρα τρεις εκλογικές διαδικασίες. Πρώτη εξ αυτών, οι εκλογές του Μαρτίου του 2004, όπου η Ν.Δ. υπό την ηγεσία του Κώστα Καραμανλή, κερδίζει με ευρεία πλειοψηφία, με αποτέλεσμα να διακοπεί η εντεκάχρονη διακυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ.

Εικόνα 12. Πρωτοσέλιδο εφημερίδας «ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ» την επομένη των εκλογών της 8/03/2004

Η επόμενη εκλογική διαδικασία έγινε το 2007 όπου και πάλι η ΝΔ, θα κερδίσει τις εκλογές, αυτήν την φορά όμως, παρότι πέτυχε υψηλό εκλογικό ποσοστό, λόγω εκλογικού νόμου, εξασφαλίζει μια ισχυρή κοινοβουλευτική πλειοψηφία. Σε αυτό το σημείο, πρέπει να σημειώσουμε ότι λίγο πριν τις εκλογές του 2004, την ηγεσία του ΠΑΣΟΚ, ανέλαβε ο Γιώργος Παπανδρέου, αρχικά με ορισμό του από τον απερχόμενο πρόεδρο του Κινήματος, Κ. Σημίτη και στην συνέχεια με εκλογή από την κομματική βάση, του ΠΑΣΟΚ.

Τελευταία εκλογική αναμέτρηση αυτής της περιόδου ήταν οι διαδικασίες του 2009, όπου εν μέσω της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης, ο πρωθυπουργός, Κ. Καραμανλής, προκήρυξε πρόωρες εκλογές, καταθέτοντας στους πολίτες ένα τολμηρό σχέδιο που περιελάμβανε περικοπές των δημοσίων δαπανών και μεταρρυθμίσεις της δημόσιας διοίκησης. Ωστόσο το εκλογικό σώμα προτίμησε το ΠΑΣΟΚ, με αρχηγό τον Γ. Παπανδρέου, το οποίο στο πρόγραμμα που υποσχόταν αντί περικοπών, γενναίες αυξήσεις. Το ΠΑΣΟΚ κέρδισε τις εκλογές και επέστρεψε και πάλι στην εξουσία.

4.1 Η κοινή γνώμη και η στάση της κοινωνίας στα ζητήματα της εξωτερικής πολιτικής στις εθνικές εκλογές του 2000-2009

Στην χρονικό πλαίσιο που μελετάμε σε αυτό το κεφαλαίο, η κοινή γνώμη θα απασχοληθεί με ζητήματα, διαχρονικά, για την ελληνική συνείδηση. Πρώτο εξ αυτών είναι οι προσπάθειες επίλυσης του Κυπριακού, μέσω της πρότασης Ανάν. Επόμενο ζήτημα είναι οι σχέσεις με την ΠΓΔΜ, οι οποίες συνδέονται αυτήν την περίοδο με ένα ακόμη ζήτημα εξωτερικής πολιτικής: τον αγωγό αργού πετρελαίου Μπουργκάς - Αλεξανδρούπολη, ο οποίος αποτέλεσε κορωνίδα της εξωτερικής πολιτικής της πρώτης κυβέρνησης Καραμανλή. Τέλος, στις εκλογές τους 2009 και την νίκη του ΠΑΣΟΚ, το μοναδικό ζήτημα που απασχολεί και προβληματίζει την κοινωνία είναι η δύσκολη οικονομική κατάσταση στην οποία έχει εισέλθει η χώρα, ως αποτέλεσμα τόσο της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης όσο και εξαιτίας των χρόνιων δημοσιονομικών προβλημάτων που αντιμετωπίζει η οικονομία της Ελλάδας.

4.1.1 Το σχέδιο Ανάν και οι αντιδράσεις της κοινωνίας

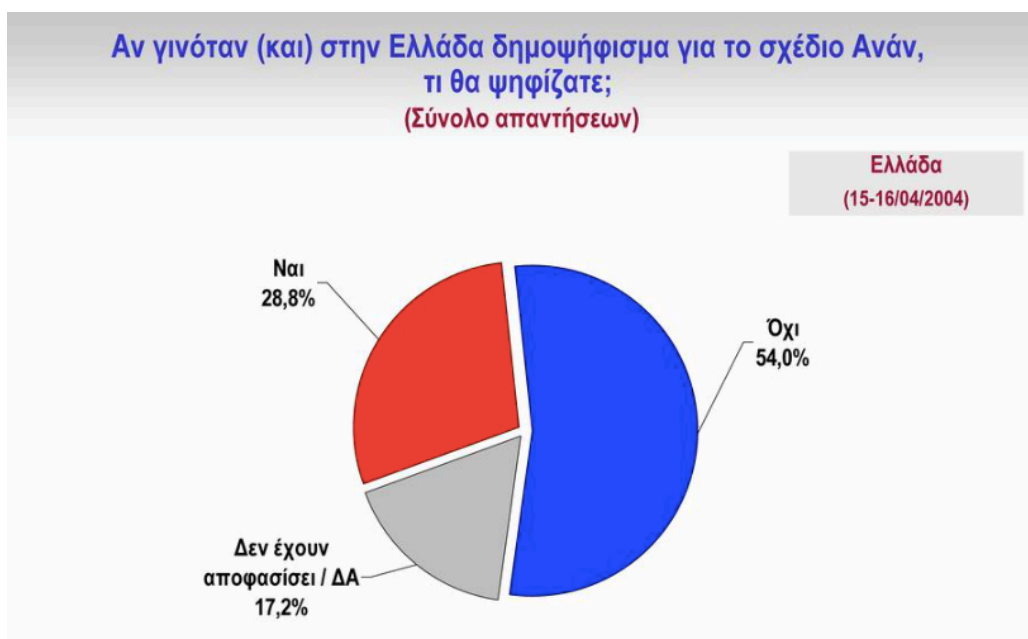
Από όσα ζητήματα αναφέραμε παραπάνω, αυτό που θα απασχολήσει περισσότερο την κοινή γνώμη είναι η επίλυση του Κυπριακού ζητήματος. Ήδη από το 2002 ο τότε Γ.Γ. του ΟΗΕ, Κόφι Ανάν, έχει θέσει ως προτεραιότητα στην ατζέντα του τη λύση του Κυπριακού.

Ωστόσο, όλες οι προσπάθειες αποβαίνουν άκαρπες μέχρι και το 2004, όπου και κορυφώνονται οι διαπραγματεύσεις. Το τελικό σχέδιο επίλυσης, εντέλει, δεν ήταν το αναμενόμενο και δεν ικανοποιούσε το κοινό αίσθημα τόσο σε Ελλάδα όσο και Κύπρο.

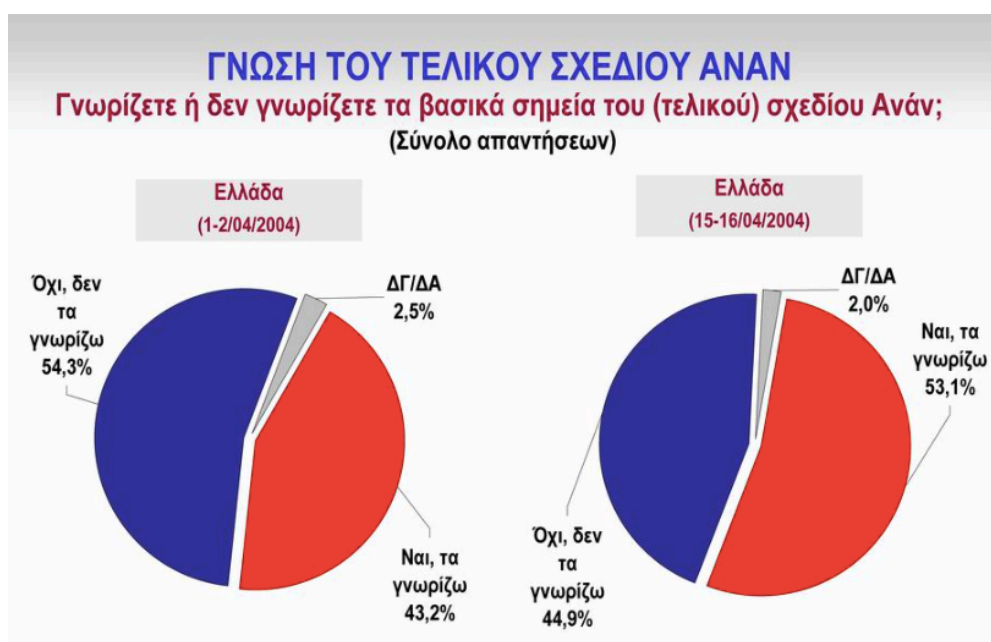
Χαρακτηριστική της αρνητικής στάσης του ελληνικού και του κυπριακού λαού, απέναντι στο σχέδιο Ανάν, είναι δημοσκόπηση που θα εκπονήσει η εταιρία Public Issue, στις 15-16/04/2004 για λογαριασμό της εφημερίδας «Ελευθεροτυπία». Τα αποτελέσματα της έρευνας δημοσιεύθηκαν στην ίδια εφημερίδα και καταδείκνυαν ότι στην πλειοψηφία της η κοινή γνώμη τασσόταν κατά του σχεδίου επίλυσης, σημειώνοντας ωστόσο ότι γνώριζαν ελάχιστα για τα βασικά κομμάτια του σχεδίου.

Τα αποτελέσματα της έρευνας για την Ελλάδα είχαν ως εξής:

- Το 54% των Ελλήνων απορρίπτουν το σχέδιο Ανάν ως λύση για το κυπριακό πρόβλημα

- Το 54,3% δεν γνωρίζει τα βασικά σημεία του σχεδίου.

Μελετώντας τα αποτελέσματα της δημοσκόπησης για την Ελλάδα παρατηρούμε ότι η κοινή γνώμη ήταν μπερδεμένη ανάμεσα σε μια πλειάδα πληροφοριών για το σχέδιο Ανάν. Τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο, η κοινή γνώμη, βομβαρδιζόταν από πληροφορίες σχετικά με το εν λόγω σχέδιο, αλλά από ότι φαίνεται δεν είχε καταφέρει να σχηματίσει μια αποκρυσταλλωμένη άποψη περί του σχεδίου. Βέβαια η στάση συμπαράστασης του ελληνικού λαού προς την Κύπρο θα επηρεάσει και την στάση των Ελλήνων πολιτικών απέναντι στο ζήτημα.

4.1.2 Ο αγωγός Μπουργκάς - Αλεξανδρούπολη

Το επόμενο ζήτημα που απασχόλησε την κοινή γνώμη, χωρίς βέβαια ιδιαίτερη ένταση, ήταν ο αγωγός πετρελαίου Μπουργκάς - Αλεξανδρούπολη. Σε αρκετές περιοχές στη Βόρεια Ελλάδα τέθηκαν περιβαλλοντικοί προβληματισμοί από τους κατοίκους των περιοχών αναφορικά με τον αγωγό .

Εικόνα 13. Σχεδιάγραμμα του αγωγού Μπουργκάς- Αλεξανδρούπολη

Ένα ακόμη ζήτημα που απασχόλησε την κοινή γνώμη, βέβαια με αισθητά μικρότερη απήχηση από ότι στο παρελθόν, ήταν οι προτάσεις Νίμιτς αναφορικά με την ονομασία των Σκοπίων. Στη μη δυναμική αντίδραση της κοινής γνώμης συμβάλλει καθοριστικά και η στάση της κυβέρνησης αλλά και της αντιπολίτευσης οι οποίες με κομματική συναίνεση αποθάρρυναν το

οποιοδήποτε συλλαλητήριο μέσω του οποίου θα μπορούσε να κλιμακωθεί η ένταση με τους συμμάχους της χώρας και ιδιαίτερα με την Ουάσιγκτον, κρατώντας έτσι μια πιο ρεαλιστική στάση, η οποία συντηρεί σε χαμηλά επίπεδα την αντιπαράθεση με τις ΗΠΑ, που όπως παρακάτω αναλύουμε επεδίωκε την οριστική λύση το ζήτηματος.

4.1.3 Η είσοδος της Ελλάδας στην διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση

Τέλος, το επόμενο ζήτημα που απασχόλησε την κοινή γνώμη και άγγιξε τόσο το πλαίσιο άσκησης της εξωτερικής πολιτικής όσο και της οικονομικής πολιτικής της χώρας, ήταν η σύναψη μνημονίου οικονομικής βοήθειας με στόχο την οικονομική

αναδιάρθρωση της ελληνικής οικονομίας, από τους Ευρωπαίους εταίρους μας, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και το ΔΝΤ.

Βέβαια, το έτος 2009 είναι το τελευταίο που εξετάζεται σε αυτή τη χρονική ενότητα και αποτελεί το εναρκτήριο έτος των διεθνών διαπραγματεύσεων σχετικά με τα δημόσια οικονομικά της Ελλάδος, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον από την πλευρά των πολιτών. Ωστόσο, όπως παρακάτω θα εξετάσουμε, τα επόμενα χρόνια η κοινή γνώμη θα ενδιαφερθεί ιδιαίτερα για το συγκεκριμένο θέμα και ένα μεγάλο κομμάτι της κοινωνίας λαμβάνει μέρος σε διάφορες εκδηλώσεις - διαδηλώσεις - πορείες με στόχο να επηρεάσει την εξελισσόμενη κατάσταση.

4.2 Το εσωτερικό περιβάλλον στα κόμματα που διαμόρφωσαν τις πολιτικές τους θέσεις σε ζητήματα εξωτερικής πολιτικής από το 2000-2009

Αναφορικά με το σχέδιο Ανάν για την επίλυση του κυπριακού προβλήματος πρέπει να αναφέρουμε ότι τόσο το ΠΑΣΟΚ όσο και η Ν.Δ. τήρησαν ενιαία στάση στο εσωτερικό τους, αν και ακόμα και σε αυτά υπήρξαν μικρές αλλά ηχηρές εσωτερικές διαφοροποιήσεις. Το ΠΑΣΟΚ ήδη από το 2002, όπου και δόθηκε στις δυο πλευρές (Ελληνοκυπρίους – Τουρκοκυπρίους) ένα προσχέδιο του σχεδίου Ανάν, προσέγγισε θετικά το σχέδιο επίλυσης και πίστευε ότι μπορούσε να αποτελέσει μια βάση συζητήσεων.

Η Ν.Δ. την ίδια περίοδο (2002) μόλις είχε γίνει γνωστό το προσχέδιο έδειχνε να είναι θετικά προσκείμενη. Αυτό μπορούμε να το συμπεράνουμε και από διάφορες δηλώσεις υψηλόβαθμων στελεχών της Ν.Δ. Χαρακτηριστική είναι η δήλωση του Κ. Καραμανλή, όπου μεταξύ άλλων θα πει: *«Τώρα είναι η ώρα της ύψιστης εθνικής συνεννόησης [...] αυτή την ώρα χρειάζεται σοβαρότητα και υπευθυνότητα από όλες τις πλευρές»* καθώς και ότι *«χρειάζεται μεγάλη προσπάθεια και σκληρός διαπραγματευτικός αγώνας για να επιτευχθεί η βιωσιμότητα, η λειτουργικότητα και η προσαρμογή στους ευρωπαϊκούς θεσμούς»*.³³

Ο Κ. Καραμανλής στις προεκλογικές του δηλώσεις έθεσε ως ζήτημα υψίστης σημασίας την επίλυση του κυπριακού ζητήματος. Επίσης, αρκετά υψηλόβαθμα

³³ Ριζοσπάστης, «Τι έλεγαν για το σχέδιο Ανάν», 04 Απριλίου 2004.

στελέχη της Ν.Δ. προέβησαν σε δηλώσεις προς την ίδια κατεύθυνση. Χαρακτηριστικές είναι οι δηλώσεις του π. Προέδρου του κόμματος της ΝΔ, Μ. Έβερτ: «η Ελλάδα πρέπει να κάτσει στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων για να μην αποδοθεί σε εκείνη η ευθύνη της εμπλοκής και της άρνησης» αλλά και του π. πρωθυπουργού και επίτιμου προέδρου της ΝΔ, Κ. Μητσοτάκη, ο οποίος αναφέρει: «Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να αναλάβει η ελληνική πλευρά την ευθύνη της ματαίωσης της λύσης και της διακοπής των διαπραγματεύσεων».³⁴

Από τη στιγμή όμως που η Ν.Δ. αναλαμβάνει τα ηνία της χώρας και μόλις

Εικόνα 14. Ο Τ. Παπαδόπουλος, πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας, στο ιστορικό διάγγελμα της 07/04/2004, προς τον κυπριακό λαό. «Παρέλαβα κράτος, δεν θα παραδώσω κοινότητα», είπε μεταξύ άλλων, καλώντας τους ελληνοκύπριους πολίτες, να καταψηφίσουν το σχέδιο Ανάν.

κατατίθεται το επίσημο σχέδιο Ανάν, το 2004, τροποποίησε την στάση της. Η ελληνική κυβέρνηση, τέθηκε στην απέναντι πλευρά και εκτίμησε, πλέον, ότι το σχέδιο Ανάν, δεν αποτελούσε βάση για την επίλυση του κυπριακού ζητήματος. Η ελληνική κυβέρνηση, συστρατεύθηκε με τον πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας, Τάσσο Παπαδόπουλο, ο οποίος στο διάγγελμα του στις 07/04/2004, προς τον Κυπριακό λαό, λίγο πριν το κρίσιμο δημοψήφισμα της 24/04/2004, ανέφερε:

«Στις 24 Απριλίου θα τοποθετηθείτε με ένα ΝΑΙ ή ένα ΟΧΙ στο Σχέδιο Ανάν. Θα αποφασίσετε για το παρόν και το μέλλον της Κύπρου. Για τη γενιά μας, αλλά και τις γενιές που θα έρθουν μετά από εμάς. Έχω εμπιστοσύνη στην κρίση σας. Είμαι βέβαιος ότι δεν σας αγγίζουν ψεύτικα διλήμματα. Ότι δεν σας τρομάζουν απειλές για δήθεν διεθνή απομόνωση. Ότι δεν σας πείθουν τα περί δήθεν τελευταίας ευκαιρίας. Είμαι βέβαιος ότι εξακολουθούν να έχουν για σας νόημα οι ηθικές αρχές και αξίες του λαού μας, του πολιτισμού και του εθνικού ιστορικού μας βίου, τον οποίο θέλετε να συνεχίσουμε με ασφάλεια, δικαιοσύνη, ελευθερία και ειρήνη. Ελληνικό κυπριακό λαέ. Στη ζυγαριά του ΝΑΙ και του ΟΧΙ, πολύ βαρύτερες και πολύ πιο επαχθείς θα είναι οι συνέπειες του ΝΑΙ. Σε καλώ να απορρίψεις το Σχέδιο Ανάν. Σε καλώ να πεις στις 24

³⁴ Ριζοσπάστης, «Τι έλεγαν για το σχέδιο Ανάν», 04 Απριλίου 2004.

του Απρίλη ένα δυνατό ΟΧΙ. Σε καλώ να υπερασπιστείς το δίκαιο, την αξιοπρέπεια και την ιστορία σου». ³⁵

Η μοναδική εσωκομματική διαφωνία για την Ν.Δ. εντοπίστηκε στην τότε δήμαρχο Αθηναίων, Ντόρα Μπακογιάννη, η οποία θποστήριξε ανοιχτά το σχέδιο Ανάν, όπως επίσης και ο πρώην πρωθυπουργός και επίτιμος πρόεδρος της ΝΔ, Κ. Μητσοτάκης.

Ένα ακόμη ζήτημα εξωτερικής πολιτικής αποτέλεσε ο αγωγός πετρελαίου Μπουργκάς – Αλεξανδρούπολη. Το συγκεκριμένο έργο αποτέλεσε από τους βασικούς στόχους της κυβέρνησης Καραμανλή, η οποία προσδοκούσε να δώσει μια δυναμική στην Ελλάδα σχετικά με τα ζητήματα που αφορούν την ενέργεια. Χαρακτηριστικές είναι οι δηλώσεις του Ευριπίδη Στυλιανίδη, υφυπουργού Εξωτερικών της κυβέρνησης, στην Βουλή των Ελλήνων για την σημαντικότητα του έργου: *«Πρώτον, τοποθετεί την Ελλάδα στον ευρύτερο γεωστρατηγικό χάρτη της περιοχής ως χώρα διέλευσης ενέργειας από την Ανατολή προς τη Δύση. Δεύτερον, κατοχυρώνει την ενεργειακή ασφάλεια της χώρας υλοποιώντας την ευρωπαϊκή αρχή για εναλλακτικούς δρόμους, για εναλλακτικές μορφές και εναλλακτικές πηγές ενέργειας. Τρίτον, καθιστά τη χώρα μας ισοδύναμο συνομιλητή με τους διεθνείς παίκτες διασφαλίζοντας αποτελεσματικά τα εθνικά μας συμφέροντα. Τέταρτον, θωρακίζει τη Θράκη, διότι επί της συνοριακής γραμμής μας με την Τουρκία δια του αγωγού συναντώνται ευρωπαϊκά, ρωσικά και αμερικανικά συμφέροντα που έχουν έτσι πρόσθετους λόγους να συμβάλουν στην ειρήνη και την ανάπτυξη της περιοχής. Πέμπτον, πρόκειται για έναν οικολογικό Αγωγό, όπως επιβεβαιώνει και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, διότι η λειτουργία του στην Αλεξανδρούπολη μειώνει την κίνηση πετρελαιοφόρων στα Στενά του Βοσπόρου και άρα τις πιθανότητες ατυχήματος στο Βόρειο Αιγαίο. Τέλος, ο αγωγός δημιουργεί οφέλη για την εθνική οικονομία, θέσεις εργασίας για την Ελλάδα και βεβαίως πρόσθετα έσοδα για την περιοχή της Θράκης, όπως είχε δεσμευθεί η τότε δική μας κυβέρνηση»*. ³⁶

Το εσωτερικό της Ν.Δ. στήριξε σύσσωμο το συγκεκριμένο έργο, χωρίς να υπάρχουν διαφωνίες περί της χρησιμότητάς του. Από την άλλη πλευρά, όμως, το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης, το ΠΑΣΟΚ, διατύπωνε μια εντελώς

³⁵ Κ. Βενιζέλος, Μ. Ιγνατίου, Ν. Μελέτης, Σχέδιο Ανάν: Το μυστικό παζάρι. Οι 129 ημέρες που συγκλόνισαν τον Ελληνισμό, εκδ. Λιβάνης, 2005.

³⁶ Πρακτικά Συνεδριάσεων της Βουλής των Ελλήνων, 22 Ιουνίου 2010.

διαφορετική άποψη, υποστηρίζοντας ότι η συμφωνία αφήνει πολλά περιβαλλοντικά ζητήματα άλυτα με κίνδυνο για το φυσικό περιβάλλον της χώρας.

Κατά την περίοδο 2005 έως 2009, όπου την διακυβέρνηση της χώρας έχει στα χέρια της η ΝΔ, επανήλθε το ζήτημα της ονομασία των Σκοπίων. Αυτή τη φορά με την προσπάθεια από τον ΟΗΕ και μέσω του διαμεσολαβητή Μ. Νίμιτς, να δοθεί μια οριστική λύση στο συγκεκριμένο πρόβλημα, για να ανοίξει ο δρόμος για τη συμμετοχή των Σκοπίων στο ΝΑΤΟ, γεγονός που το επιθυμούσαν και οι ΗΠΑ, όπως θα δούμε στο επόμενο υποκεφάλαιο.

Στην περίπτωση του νέου κύκλου συνομιλιών στις οποίες η Ελλάδα, συμμετέχει με τον πρέσβη Α. Βασιλάκη κατατίθενται συνολικά τέσσερις προτάσεις από τον διαμεσολαβητή Μ. Νίμιτς.

Η πρώτη θεωρήθηκε από την ελληνική πλευρά ως θετική βάση για συνομιλίες και σύσσωμο το εσωτερικό της Ν.Δ. την υποστηρίζει, αλλά απορρίφθηκε από την πλευρά των Σκοπίων. Οι επόμενες προσπάθειες του Μ. Νίμιτς, συμπεριλαμβάνουν προτάσεις με διπλές ονομασίες για τα Σκόπια,

Εικόνα 15. Ο ειδικός διαμεσολαβητής του ΟΗΕ, Μ. Νίμιτς (δεξιά) και ο έλληνας διαπραγματευτής, πρέσβης Α. Βασιλάκης

γεγονός που δεν βρίσκει τελικά σύμφωνη την ελληνική πλευρά. Στις επόμενες προτάσεις βέβαια η ελληνική κυβέρνηση θα τις συζητήσει και θα αναπτύξει έντονο διάλογο στο εσωτερικό του κόμματος της ΝΔ, ωστόσο, εκφράστηκαν έντονες διαφωνίες από βουλευτές που εκλέγονταν στην Α Θεσσαλονίκης όπως είναι ο κ. Γκιουλέκας και ο κ. Ορφανός, οι οποίοι τάχθηκαν κάθετα αρνητικοί στο ζήτημα της διπλής ονομασίας. Ως αποτέλεσμα αυτών των διεργασιών ήταν η απόρριψη και των τριών νέων προτάσεων του διαμεσολαβητή Μ. Νίμιτς.

Από την άλλη πλευρά, η αντιπολίτευση εκφράζει έντονα τις διαφωνίες της, τόσο για την μη εξεύρεση λύσης και για το ζήτημα της διπλής ονομασίας αλλά και για τις άμεσες παρεμβάσεις των ΗΠΑ και την στάση της ελληνικής κυβέρνησης απέναντι σε αυτές. Οι επικρίσεις είναι τόσο έντονες, όπου οδηγούν την υπουργό εξωτερικών, Ν. Μπακογιάννη, στην παρακάτω δήλωση: «Η Ελλάδα έχει σαφείς και ισχυρές θέσεις και

ως εκ τούτου δεν έχει κανένα λόγο να αποφεύγει συναντήσεις ή πρωτοβουλίες από την πλευρά τρίτων κρατών που επιδιώκουν τη λύση του ζητήματος»³⁷.

Τέλος, αναφορικά με το ζήτημα της κρίσης χρέους και της διεθνούς χρηματοδότησης, το έτος 2009 αποτέλεσε το πρώτο έτος διακυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ και ακόμη δεν υπήρξαν τριβές στο εσωτερικό του Κινήματος. Ωστόσο, παρατηρήθηκαν από τους πρώτους, κιόλας, μήνες διακυβέρνησης του Γ. Παπανδρέου, εσωτερικές διαφοροποιήσεις σχετικά με την οικονομική πολιτική της κυβέρνησης. Αυτές οι διαφοροποιήσεις, απέκτησαν μεγαλύτερη ένταση τα επόμενα χρόνια, όπως αναλυτικά μελετάμε στο επόμενο κεφάλαιο.

4.3 Το εξωτερικό περιβάλλον που επηρέασε τις τελικές πολιτικές των κομμάτων στην εξωτερική πολιτική κατά την άσκηση εξουσίας

Το εξωτερικό περιβάλλον που επικρατεί κατά την περίοδο εκπόνησης και κατάθεσης του σχεδίου Ανάν πνέζει ασφυκτικά την ελληνική πλευρά, στην άμεση εξεύρεση λύσης στο κυπριακό ζήτημα, ταυτίζοντας τη λύση του με την ευρωπαϊκή πορεία της Κυπριακής Δημοκρατίας. Το καλοκαίρι του 2004, η ένταξη της Κύπρου στην ΕΕ, είχε ήδη δρομολογηθεί και και για το λόγο αυτό τόσο οι ΗΠΑ όσο και η ΕΕ πίεζαν τις δυο πλευρές να έρθουν σε συμφωνία.

Είναι δεδομένο, οι ΗΠΑ προσπαθούσαν ήδη από το 2002, να προωθήσουν το σχέδιο Ανάν ως μια πιθανή λύση. Ο υφυπουργός εξωτερικών, Μαρκ Γκρόσμαν, μετά από αλλεπάλληλες επισκέψεις τόσο στην Αθήνα όσο και στην Κύπρο και την Τουρκία είχε κάνει ξεκάθαρο ότι οι ΗΠΑ επεδίωκαν την επίτευξη λύσης του Κυπριακού ζητήματος πριν από την σύνοδο κορυφής της Κοπεγχάγης. Η πίεση των ΗΠΑ εκφράστηκε και μέσω κυβερνητικών πηγών εκείνης της εποχής³⁸ οι οποίες δήλωναν ότι οι ΗΠΑ επεδίωκαν τη συμφωνία για την λύση του ζητήματος έτσι ώστε να συμπεριληφθεί στην ένταξη της Κύπρου στην Ε.Ε. Στο ίδιο άρθρο αναφέρεται ότι η πιθανή λύση του κυπριακού ζητήματος θα άνοιγε το δρόμο και για την ενταξιακή πορεία της Τουρκίας, γεγονός που επιθυμούσαν οι ΗΠΑ.

³⁷ *Η Καθημερινή*, «Συνάντηση χωρίς ουσιαστική πρόοδο», 14 Μαρτίου 2008.

³⁸ *Εθνος*, 10 Νοεμβρίου 2002.

Οι ΗΠΑ, επιθυμούσαν διακαώς την έναρξη των ενταξιακών διαπραγματεύσεων της Τουρκίας με την Ε.Ε. για το λόγο αυτό πίεζαν τόσο την ελληνική όσο και την κυπριακή κυβέρνηση για να αποδεχτούν το σχέδιο Ανάν, αυτό γίνεται φανερό και από ένα ακόμη άρθρο της εποχής όπου αφήνεται να εννοηθεί ότι τόσο οι ΗΠΑ όσο και Ε.Ε. πίεζαν ανοιχτά την ελληνική κυβέρνηση, αναφέροντας ότι μια «μη» λύση μπορεί να δημιουργήσει προβλήματα στην ενταξιακή πορεία της Κύπρου.³⁹

Τέλος, πρέπει να επισημανθεί ότι και η Μεγάλη Βρετανία ασκούσε πιέσεις για την αποδοχή του σχεδίου Ανάν, καθώς μέσα από το σχέδιο, το αμφισβητούμενο καθεστώς των βρετανικών βάσεων θεσμοθετούνταν αφαιρώντας από την Κυπριακή Δημοκρατία το δικαίωμα να προσφύγει στο Διεθνές Δικαστήριο. Παράλληλα, όμως, δινόταν η ευκαιρία στη Μεγάλη Βρετανία να έχει πλήρη και ανεμπόδιστη πρόσβαση για οποιοδήποτε σκοπό στα χωρικά ύδατα που προσδιορίζονταν από τη γεωγραφική θέση των βάσεων.

Αναφορικά με τον αγωγό πετρελαίου Μπουργκάς – Αλεξανδρούπολης πρέπει να αναφέρουμε ότι οι ΗΠΑ εξέφραζαν έντονα την δυσαρέσκεια τους στις ελληνικές κινήσεις. Τόσο ο συγκεκριμένος αγωγός όσο και ο Southstream, απειλούσαν ένα έργο ζωτικής σημασίας για τα αμερικανικά συμφέροντα, τον αγωγό TGI. Αυτό επιβεβαιώνεται από τη δημοσίευση απόρρητων τηλεγραφημάτων του State Department, που δημοσίευσε το περιοδικό «Επίκαιρα».⁴⁰

Βέβαια, οφείλουμε να σημειώσουμε ότι δεν επιβεβαιώνεται στοιχειωδώς ότι οι ΗΠΑ προέβησαν σε ανοιχτές κινήσεις επηρεασμού της ελληνικής κυβέρνησης. Σχετικά, με τη στάση της Ε.Ε. πρέπει να πούμε, μάλιστα, ότι έχει θετικό πρόσημο, χωρίς όμως να υπεισέρχεται σε λεπτομέρειες της συμφωνίας αφού αυτή ήταν αποκλειστικής αρμοδιότητας της Ελλάδος. Χαρακτηριστική της στάση της Ε.Ε. αλλά και της χρησιμότητας του έργου για όλη την Ευρώπη, είναι η απάντηση του αρμόδιου επιτρόπου A. Piebalgs, προς τον ευρωβουλευτή του Συνασπισμού, Δημήτρη Παπαδημούλη, *«Η Επιτροπή υποστηρίζει όλα τα τεκμηριωμένης χρησιμότητας έργα μεταφοράς αργού πετρελαίου από τη Μαύρη Θάλασσα στις ευρωπαϊκές αγορές με πετρελαιοαγωγούς. Τέτοια έργα, εκτός που ενισχύουν την ασφάλεια εφοδιασμού της Ευρώπης, δυνάμει συμβάλλουν σε μείωση των θαλάσσιων*

³⁹ Ριζοσπάστης, «Τι έλεγαν για το σχέδιο Ανάν», 4 Απριλίου 2004.

⁴⁰ *Επίκαιρα*, Ιούνιος 2010.

μεταφορών πετρελαίου μέσω των κορεσμένων τουρκικών στενών, περιορίζοντας έτσι και τους σοβαρούς κινδύνους για το περιβάλλον και για τον τοπικό πληθυσμό. Κατά συνέπεια, η Επιτροπή προσβλέπει στην υπογραφή της συμφωνίας κατασκευής του πετρελαιοαγωγού Μπουργκάς - Αλεξανδρούπολης και ευελπιστεί ότι το έργο θα υλοποιηθεί.» (paradimoulis.gr, 28/02/2007)

Όπως έχουμε αναφέρει, ωστόσο και νωρίτερα, ένα από τα πιο σημαντικά θέματα εξωτερικής πολιτικής που απασχόλησε τη διακυβέρνηση της Ν.Δ. κατά την περίοδο αυτή είναι η επανέναρξη των συνομιλιών για το ζήτημα της ονομασίας των Σκοπίων. Το εξωτερικό περιβάλλον και ιδιαίτερα η στάση των ΗΠΑ μέχρι το 2004 χαρακτηρίστηκε από μια ήπια προσέγγιση χωρίς να θέλει να επηρεάσει άμεσα την κατάσταση. Το 2004 όμως, μετά την επανεκλογή του Τζορτζ Μπους στην προεδρία των ΗΠΑ, η υπερδύναμη αναγνώρισε επίσημα τη γειτονική χώρα με την συνταγματική της ονομασία «Δημοκρατία της Μακεδονίας». Η συγκεκριμένη κίνηση σκοπό έχει να επηρεάσει άμεσα τη στάση της ελληνικής κυβέρνησης σχετικά με το ζήτημα της ονομασίας. Αποτέλεσμα της απόφασης της Ουάσιγκτον, ήταν η διάρρηξη των σχέσεων εμπιστοσύνης με την Αθήνα καθώς ολοφάνερα πλέον, οι ΗΠΑ παρείχαν ερείσματα στην διαπραγματευτική ακαμψία των Σκοπίων. Με την αναγνώριση των Σκοπίων με την συνταγματική ονομασία τους από τις ΗΠΑ, η Ελλάδα δέχτηκε ένα ισχυρό πλήγμα ωστόσο παρέμεινε αταλάντευτη στις θέσεις της και συνέχισε τις διαπραγματεύσεις στο πλαίσιο του ΟΗΕ και με οδηγό τις προτάσεις του διαμεσολαβητή Μ. Νίμιτς.

Η κυβέρνηση Καραμανλή, επέλεξε να μην έρθει σε μια στείρα αντιπαράθεση με τις ΗΠΑ αλλά στην ειρηνική διεύθετηση των διαφορών με τα Σκόπια και με απώτερο στόχο τη σταδιακή μείωση της ανάμιξης των ΗΠΑ στις σχέσεις Ελλάδας – Σκοπίων (Κουλουμπής, 2005: 168). Μέσα στο 2008, εντατικοποιήθηκαν οι διαπραγματεύσεις, οι οποίες έλαβαν χώρα στη Νέα Υόρκη με την υποστήριξη τόσο των ΗΠΑ, του ΝΑΤΟ αλλά και της Ε.Ε., το διαπραγματευτή Μ. Νίμιτς, οποίος θα προσπαθήσει να επίλυση το ζήτημα της ονομασίας με μια λύση «εκ του σύνεγγυς».⁴¹

Οι ΗΠΑ ήταν θετικά προσκείμενες στα Σκόπια και επιθυμούσαν μια άμεση λύση του ζητήματος της ονομασίας για να μπορέσουν στη Σύνοδο Κορυφής του ΝΑΤΟ, η οποία ήταν δρομολογημένη να συγκληθεί στο Βουκουρέστι, στις 4 Απριλίου 2008, να

⁴¹ Η Καθημερινή, «Την Παρασκευή οι συνομιλίες για το όνομα», 27 Φεβρουαρίου 2008.

εντάζουν τα Σκόπια στην συμμαχία. Ο ίδιος ο Πρόεδρος Μπους, επιζητούσε επίμονα την εξεύρεση λύσης στο ζήτημα της ονομασίας γεγονός που αν επιτυγχάνονταν αυτομάτως θεωρούνταν σημαντική διπλωματική νίκη των ΗΠΑ αλλά και του ίδιου του προέδρου, όπου σε σύντομο χρονικό διάστημα θα ολοκλήρωνε την θητεία του και θα αποχωρούσε από τον Λευκό Οίκο. Για το λόγο αυτό η αμερικανική διπλωματία πίεζε ιδιαίτερα και επιδείκνυε έντονη κινητικότητα με στόχο να επανέλθουν στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων οι δύο χώρες και να μην λάβει σάρκα και οστά η ελληνική απειλή για βέτο, την οποία είχε εκφράσει επίσημα ο Έλληνας πρωθυπουργός.⁴² Είναι πλέον ξεκάθαρο, τη στιγμή που τα χρονικά περιθώρια στένευαν, ότι οι ΗΠΑ αλλά και ο Μ. Νίμιτς πίεζαν τις δυο πλευρές για να βρεθεί λύση ενώ τα πάντα έδειχναν ότι οδηγούμαστε σε αδιέξοδο ⁴³.

Την ίδια χρονική στιγμή η Ε.Ε. κρατούσε ουδέτερη στάση χωρίς να εμπλέκεται άμεσα στις διαπραγματεύσεις, αρχίζοντας όμως να ασκεί πιέσεις σε διπλωματικό επίπεδο και στις δύο πλευρές με στόχο την λύση του προβλήματος. Πιο συγκεκριμένα, η ίδια η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, μέσω του επιτρόπου, που ήταν αρμόδιος για ζητήματα διεύρυνσης, κ. Όλι Ρεν επισήμαινε ότι «η μη διευθέτηση του προβλήματος θα έχει αρνητικές συνέπειες στις διαδικασίες προσχώρησης τόσο στην Ε.Ε. όσο και στο ΝΑΤΟ»⁴⁴.

Οι πιέσεις από την πλευρά των ΗΠΑ συνεχίστηκαν από την Αμερικανίδα πρέσβειρα στο ΝΑΤΟ, Βικτόρια Νούλαντ, στο περιθώριο του συνεδρίου του Ευρωπαϊκού Λαϊκού Κόμματος.⁴⁵ Ένα ακόμη σημαντικό συμβάν είναι η νέα εμπλοκή των ΗΠΑ, οι οποίες ζητούν και πετυχαίνουν συνάντηση στις Βρυξέλλες μεταξύ των υπουργών εξωτερικών των δυο χωρών παρουσία του υπουργού εξωτερικών των ΗΠΑ στην κατοικία της μόνιμης αντιπροσώπου των ΗΠΑ στο ΝΑΤΟ. Η συγκεκριμένη παρέμβαση θα θορυβήσει την ελληνική πλευρά γιατί φαίνεται ότι οι ΗΠΑ επιχειρούν να παρακάμψουν τις διαπραγματεύσεις υπό το πλαίσιο του ΟΗΕ και του διαμεσολαβητή Μ. Νίμιτς.⁴⁶

Οι τελευταίες παρεμβάσεις από την μεριά των ΗΠΑ γίνονται πραγματικά την τελευταία στιγμή από τον Αμερικάνο διπλωμάτη, ειδικό σε ζητήματα Βαλκανίων,

⁴² *Η Καθημερινή*, «Μη λύση σημαίνει μη πρόσκληση», 23 Φεβρουαρίου 2008.

⁴³ *Η Καθημερινή*, «ΗΠΑ- ΝΑΤΟ ζητούν ευελιξία από Σκόπια», 09 Μαρτίου 2008.

⁴⁴ *Η Καθημερινή*, «Η μη λύση, εμπόδιο και στην ευρωπαϊκή πορεία», 06 Μαρτίου 2008.

⁴⁵ *Έθνος*, «Ραντεβού με εποπτεία», 23 Φεβρουαρίου 2008.

⁴⁶ *Η Καθημερινή*, «Παρέκαμψαν τον ΟΗΕ», 21 Μαρτίου 2008.

Ντανιέλ Φριντ, ωστόσο καθίσταται αδύνατο να βρεθεί λύση για το ζήτημα της ονομασία των Σκοπίων.

Αποτέλεσμα αυτών των συναντήσεων, ήταν στις 4 Απριλίου του 2008 κατά την πρώτη μέρα εργασίας της Συνόδου Κορυφής του ΝΑΤΟ, στο Βουκουρέστι, ο Έλληνας πρωθυπουργός, Κ. Καραμανλής, να ξεκαθαρίσει στο επίσημο δείπνο εργασίας της Συνόδου, ότι η Ελλάδα, δεν μπορούσε να αποδεχτεί την ένταξη της ΠΓΔΜ στο ΝΑΤΟ, από την στιγμή που δεν έχει εξευρεθεί αμοιβαία αποδεκτή λύση και ότι οποιαδήποτε αποδεκτή λύση θα πρέπει να έχει την έγκριση από το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ και να είναι μόνιμη και όχι προσωρινή.

Εικόνα 16. Η ελληνική αντιπροσωπεία στην Σύνοδο του ΝΑΤΟ, στο Βουκουρέστι, στις 04/04/2008. Διακρίνονται από δεξιά: Κ. Καραμανλής (πρωθυπουργός), Ν. Μπακογιάννη (ΥΠΕΞ), Ε. Μείμαράκης (ΥΠΕΘΑ)

Με την θέση της Ελλάδας, συμπαρατάχθηκε η Ιταλία, η Γερμανία, η Ισπανία και η Πορτογαλία ενώ η Γαλλία, δια του προέδρου Ν. Σαρκοζί θα προσφέρει ισχυρή στήριξη, όπως φαίνεται και από την

τοποθέτηση του Γάλλου προέδρου: *«είμαστε αλληλέγγυοι με τους Έλληνες, πιστεύουμε ότι πρέπει να βρεθεί λύση. Έχω ουγγαρέζικες ρίζες, αλλά έχω και ελληνικές και τις αποδέχομαι*

πλήρως».

Τελικώς, τα Σκόπια, παρά την αντίδραση των ΗΠΑ, δεν καταφέρνουν να ενταχθούν στους κόλπους του ΝΑΤΟ. Στη σύνοδο κορυφής, πέρα από τις ΗΠΑ αντιτάχθηκαν των ελληνικών θέσεων για μη είσοδο των Σκοπίων η Τουρκία, η Σλοβενία, η Τσεχία, η Εσθονία και η Λιθουανία αλλά η στάση τους αυτή δεν αποτελεί έκπληξη αφού και το προηγούμενο διάστημα είχαν δείξει ξεκάθαρα τις προθέσεις τους. Το γεγονός που προκαλεί εντύπωση ήταν η αποχή του Ηνωμένου Βασιλείου από τις προσπάθειες επηρεασμού σχετικά με το Μακεδονικό ζήτημα. Η στάση αυτή από την πλευρά της βρετανικής κυβέρνησης πιστώθηκε στον νέο πρωθυπουργό Γ. Μπράουν που φάνηκε ότι διαφοροποιεί την εξωτερική πολιτική της Βρετανίας σε σχέση με τον προκάτοχό του Τ. Μπλάιρ ο οποίος καθ όλη την διάρκεια της θητείας του, ταυτιζόταν πλήρως με τις αμερικανικές θέσεις.

Είναι ξεκάθαρο ότι η στάση των ΗΠΑ εξ αρχής βρίσκεται απέναντι από τις ελληνικές θέσεις, επιδιώκοντας την λύση του Μακεδονικού ζητήματος υπέρ των Σκοπίων. Σε αυτό το σημείο, είναι δεδομένο ότι η πολιτική της Ελλάδας σχετικά με την ενέργεια και πιο συγκεκριμένα σχετικά με την σύναψη της συμφωνίας για τον αγωγό πετρελαίου Μπουργκάς – Αλεξανδρούπολη, αποτέλεσε σημείο τριβής με τις ΗΠΑ, καθότι η ολοκλήρωση αυτού του αγωγού θα εξυπηρετούσε την ενεργειακή πολιτική της Ρωσίας, κόντρα στα συμφέροντα των ΗΠΑ. Όπως ήδη αναφέρθηκε, ο πρόεδρος Μπους, για λόγους γοήτρου επεδίωκε αυτήν την διπλωματική νίκη λίγο πριν αποχωρήσει από τον προεδρικό θώκο. Η στάση όμως των εταίρων της Ελλάδας, στην Ε.Ε. ,πέρα από τις χώρες που αναφέρθηκε ότι τήρησαν αρνητική στάση λόγω της πλήρης εναρμόνισης με τις θέσεις των ΗΠΑ, είναι θετική και καταδεικνύει ότι τόσο ο Έλληνας πρωθυπουργός και η ηγεσία του ΥΠΕΞ, όσο και η ελληνική διπλωματία κατάφεραν να επιτύχουν ένα σημαντικό στόχο της εξωτερικής πολιτικής της χώρας, μέσα στο πλαίσιο των διεθνών οργανισμών. Έτσι, παράλληλα, δίνεται η δυνατότητα στον Έλληνα πρωθυπουργό, Κ. Καραμανλή, να στείλει ένα ξεκάθαρο μήνυμα στα Σκόπια ότι πρέπει να βρεθεί μια αμοιβαία αποδεκτή λύση στο ζήτημα πέρα από τις μαξιμαλιστικές επιδιώξεις και αλυτρωτικές τάσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΟΙ ΕΘΝΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ ΑΠΟ ΤΟ 2009 ΜΕΧΡΙ ΚΑΙ ΤΟ 2015 ΚΑΙ ΟΙ ΘΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ

Κατά την περίοδο ανάλυσης του παρόντος κεφαλαίου, λαμβάνουν χώρα τρεις εκλογικές διαδικασίες. Η πρώτη, τον Μάιο του 2012 και η δεύτερη ένα μήνα αργότερα, τον Ιούνιο του 2012. Η πρώτη εκλογική διαδικασία διεξήχθη από την κυβέρνηση Λουκά Παπαδήμου, ο οποίος ανέλαβε την διακυβέρνηση της χώρας μετά από την αποχώρηση του Γ. Παπανδρέου από τον πρωθυπουργικό θώκο. Από τις εκλογές αυτές, προέκυψε μια ολική αναδιάταξη του πολιτικού συστήματος της χώρας. Η ΝΔ, βγήκε μεν πρώτο κόμμα, με ποσοστό όμως 18,8%, το οποίο και αποτελεί ιστορικό χαμηλό τόσο για την παράταξη της ΝΔ όσο και για νικητήριο κόμμα εκλογών στην Ελλάδα. Στην δεύτερη θέση, ήρθε ο ΣΥΡΙΖΑ με ποσοστό 16,7%, με αρχηγό τον Α. Τσίπρα, ο οποίος με αντιμνημονιακό λόγο κατάφερε να εξοβελίσει το ΠΑΣΟΚ από την δεύτερη θέση αναλαμβάνοντας χρέη αξιωματικής αντιπολίτευσης. Εντέλει, τα αποτελέσματα δεν επέτρεψαν την ύπαρξη αυτοδύναμης κυβέρνησης καθώς κανένα από τα κόμματα που εκλέγονταν στην νέα Βουλή δεν συγκέντρωνε τους απαραίτητους 151 βουλευτές. Παράλληλα, οι προσπάθειες συγκρότησης κυβέρνησης συνεργασίας, με διερευνητικές εντολές του Προέδρου της Δημοκρατίας προς τους πολιτικούς αρχηγούς, απέβησαν άκαρπες. Την διακυβέρνηση της χώρας ανέλαβε υπηρεσιακή κυβέρνηση με στόχο την διεξαγωγή νέων εκλογών. Η υπηρεσιακή κυβέρνηση του Παναγιώτη Πικραμένου οργάνωσε την διεξαγωγή των επόμενων εκλογών ένα μήνα αργότερα.

Στις νέες εκλογές, νικητήριο κόμμα βγήκε και πάλι η ΝΔ με ποσοστό 29,6% ενώ δεύτερο κόμμα και σημαντικά ενισχυμένος αναδείχθηκε και πάλι ο ΣΥΡΙΖΑ συγκεντρώνοντας ποσοστό 26,89%, ποσοστό πρωτοφανές για τα ιστορικά δεδομένα. Μετά από αυτή την εκλογική διαδικασία σχηματίστηκε κυβέρνηση συνεργασίας μεταξύ της ΝΔ, του ΠΑΣΟΚ και της Δημοκρατικής Αριστεράς, με πρωθυπουργό τον αρχηγό της ΝΔ, Α. Σαμαρά.

Εικόνα 17. Α. Σαμαράς. Πρωθυπουργός της Ελλάδας (2012-2015)

κόμμα που ήταν η ΝΔ.

Κατά τη συγκεκριμένη περίοδο που εξετάζουμε η πολιτική σκηνή της χώρας μονοπωλείται από τις σχέσεις της Ελλάδος με τους εταίρους και τους δανειστές της. Στην ουσία στο παρόν κεφάλαιο εξετάζεται η εξωτερική πολιτική που ακολούθησαν η ΝΔ από τον Ιούνιο του 2012 έως και τον Ιανουάριο του 2015 και τα πρώτα δείγματα της στάσης του ΣΥΡΙΖΑ από τον Ιανουάριο του 2015 που ανέλαβε την ηγεσία της Ελλάδος.

Οι επόμενες εκλογές διεξήχθησαν τον Ιανουάριο του 2015, μετά από την αδυναμία εκλογής προέδρου της Δημοκρατίας, με αποτέλεσμα την διάλυση της Βουλής και την προκήρυξη εκλογών. Από αυτές τις εκλογές, νικητής αναδείχθηκε ο ΣΥΡΙΖΑ, με μεγάλη διαφορά, σχεδόν 9 μονάδων, από το δεύτερο

Εικόνα 18. Α. Τσίπρας. Πρωθυπουργός της Ελλάδας 01/2015 -

5.1 Η κοινή γνώμη και η στάση της κοινωνίας στα ζητήματα της εξωτερικής πολιτικής στις εθνικές εκλογές 2009-2015

5.1.1 Η στάση της κοινωνίας απέναντι στην προσπάθεια δημοσιονομικής εξυγίανσης της χώρας

Κατά την παρούσα περίοδο το κυριότερο θέμα που απασχολεί την κοινή γνώμη είναι η δεινή οικονομική κατάσταση της χώρας και η δυσχερής θέση των πολιτών, οι οποίοι μέσα σε λιγότερο από 5 χρόνια έχουν απολέσει σχεδόν το 40% του εισοδήματός τους. Από το 2009 και μέχρι και το 2014 λαμβάνουν χώρα μεγαλειώδεις

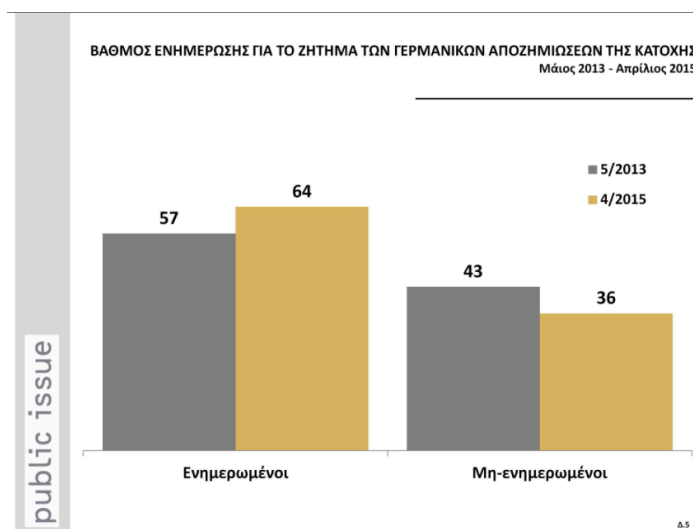
Εικόνα 19. Άποψη από πορεία κατά του μνημονίου στο κέντρο της Αθήνας το 2012.

διαδηλώσεις σε όλη την Ελλάδα. Σύμφωνα με την εφημερίδα «Καθημερινή» (25/04/2014, 20.210 πορείες και διαδηλώσεις στα τέσσερα έτη του μνημονίου) διεξάγονται περίπου 20.210 διαδηλώσεις πορείες σε όλη την Ελλάδα. Το νούμερο είναι αρκετά μεγάλο και αποδεικνύει ότι οι Έλληνες πολίτες με την

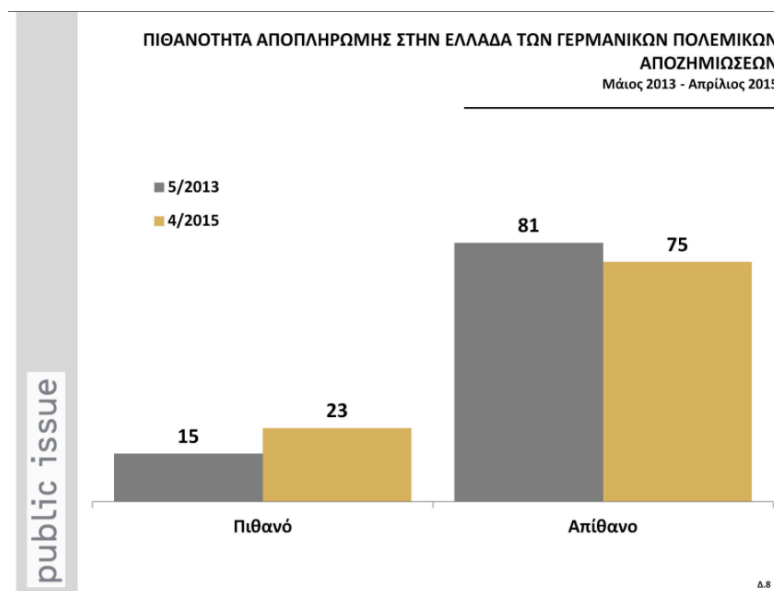
στάση τους θέλησαν να επηρεάσουν την στάση της κυβέρνησης της ΝΔ απέναντι στους δανειστές- εταίρους.

5.1.2 Οι γερμανικές αποζημιώσεις

Ένα ακόμη ζήτημα που θα απασχολήσει την ελληνική κοινή γνώμη κατά τη συγκεκριμένη περίοδο είναι οι γερμανικές αποζημιώσεις. Γύρω από τις γερμανικές αποζημιώσεις για τις θηριώδες των ναζί στο Β' Παγκόσμιο Πόλεμο αναπτύσσεται μεγάλη συζήτηση, αφού το ζήτημα συνδέεται άμεσα με τις οικονομικές αντιξοότητες που αντιμετωπίζει η Ελλάδα. Σε έρευνα της public issue για την εφημερίδα «ΑΥΓΗ» στις 08/04/2015, γίνεται ξεκάθαρο ότι το μεγαλύτερο κομμάτι των ερωτηθέντων, συγκεκριμένα το 64%, δηλώνει βαθιά ενημερωμένο για το θέμα των γερμανικών αποζημιώσεων. Μάλιστα, σε συνάρτηση με προηγούμενη μέτρηση της ίδιας εταιρίας τον Μάιο του 2014, καταγράφεται αύξηση της ενημέρωσης των πολιτών κατά 7 μονάδες, καθώς σε εκείνη την μέτρηση η ενημερωμένοι πολίτες έφθαναν το 57%.

Στις ίδιες μετρήσεις ωστόσο, οι πολίτες θεωρούν ότι η Γερμανία είναι απίθανο να πληρώσει τις αποζημιώσεις σε θεαματικά υψηλά ποσοστά που φθάνουν το 81% για τον Μάιο του 2013 και το 75% για τον Απρίλιο του 2015.

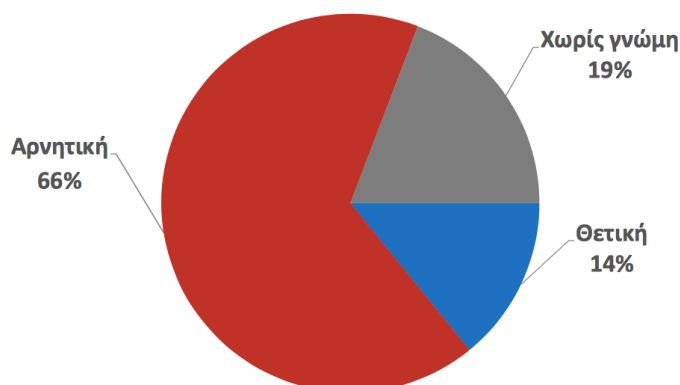

5.1.3 Η εμπλοκή της Ελλάδας στην κρίση της Συρίας

Ένα ακόμη γεγονός που άπτεται της εξωτερικής πολιτικής, χωρίς βέβαια ιδιαίτερη συμμετοχή της Ελλάδος είναι ο πόλεμος στη Συρία. Σύμφωνα με την έρευνα της public issue (10/09/2013, «πολιτικό βαρόμετρο 123») η ελληνική κοινή γνώμη είναι αρνητική απέναντι στο καθεστώς Άσαντ σε ποσοστό 66%.

2.ΔΗΜΟΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΥΡΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΑΣΑΝΤ

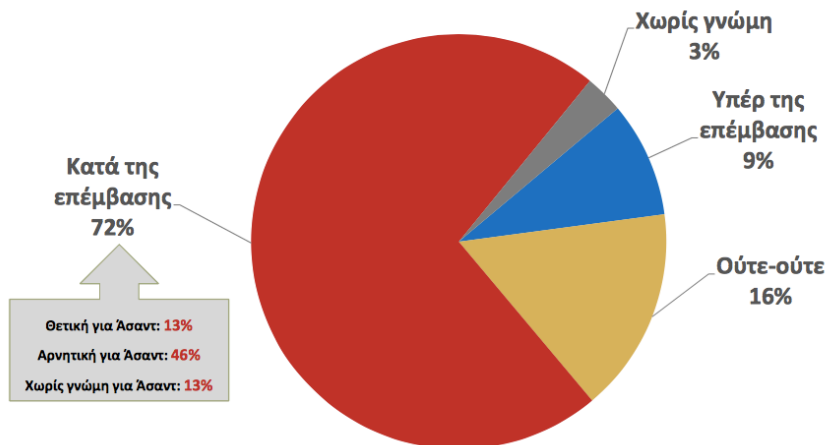
Για το καθεστώς του Σύρου Προέδρου Άσαντ, τι γνώμη έχετε;

Ωστόσο, η κοινή γνώμη είναι κατά της τότε σχεδιαζόμενης στρατιωτικής επέμβασης από ΗΠΑ και Γαλλία, κατά του καθεστώτος Άσαντ σε ποσοστό 72%, ενώ μόλις το 9% δηλώνει υπέρ της επέμβασης.

4. ΓΝΩΜΗ ΓΙΑ ΤΗ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΕΠΕΜΒΑΣΗ ΣΤΗ ΣΥΡΙΑ (9/2013)

Για τη στρατιωτική επέμβαση στη Συρία, που σχεδιάζουν οι ΗΠΑ και η Γαλλία, κατά του καθεστώτος του Σύρου Προέδρου Άσαντ, τι γνώμη έχετε; Θα λέγατε ότι είστε μάλλον υπέρ της επέμβασης, μάλλον κατά της επέμβασης, ή ούτε υπέρ-ούτε κατά;

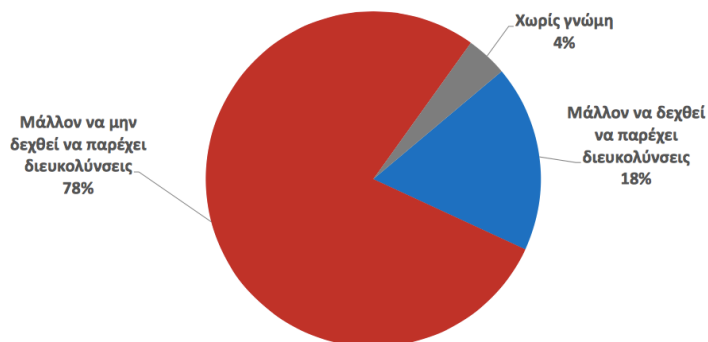
public issue

2013020

Είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι με βάση την έρευνα σε ποσοστό 78% η ελληνική κοινή γνώμη πιστεύει ότι η Ελλάδα δεν πρέπει να παρέχει διευκολύνσεις στην επέμβαση που σχεδιάζουν οι ΗΠΑ και η Γαλλία.

6. ΓΝΩΜΗ ΓΙΑ ΤΗ ΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΕ ΕΝΔΕΧΟΜΕΝΗ ΕΠΕΜΒΑΣΗ ΣΤΗ ΣΥΡΙΑ

Εάν ζητηθεί από την Ελλάδα να παρέχει στρατιωτικές διευκολύνσεις για την επέμβαση των ΗΠΑ και της Γαλλίας στη Συρία, η Ελλάδα τι στάση πρέπει να κρατήσει; Μάλλον να δεχθεί να παρέχει στρατιωτικές διευκολύνσεις ή μάλλον να μην δεχθεί να παρέχει στρατιωτικές διευκολύνσεις;

public issue

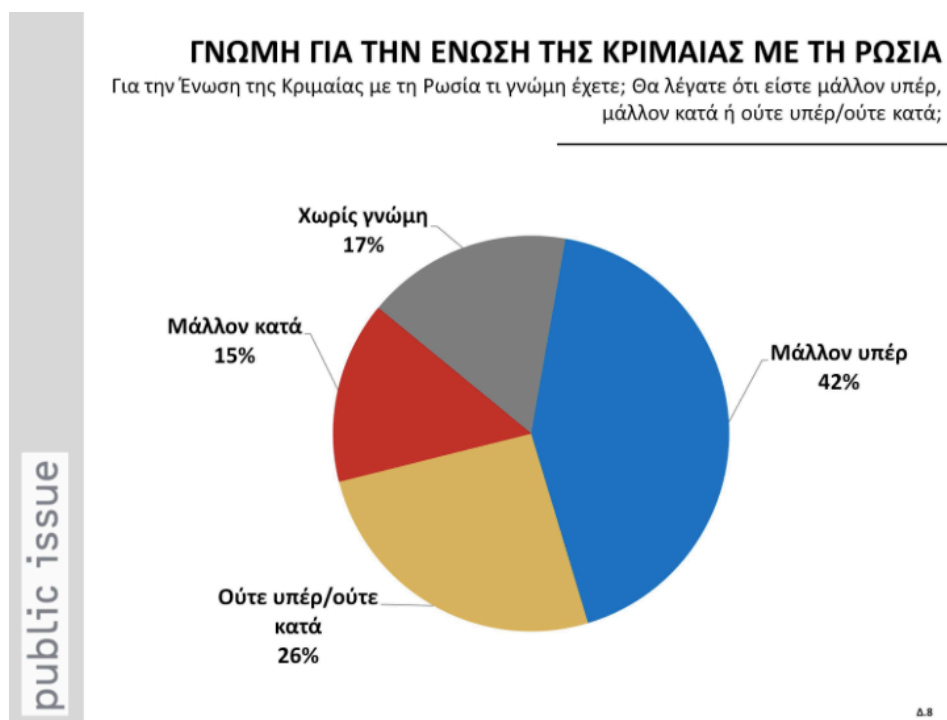
2013020

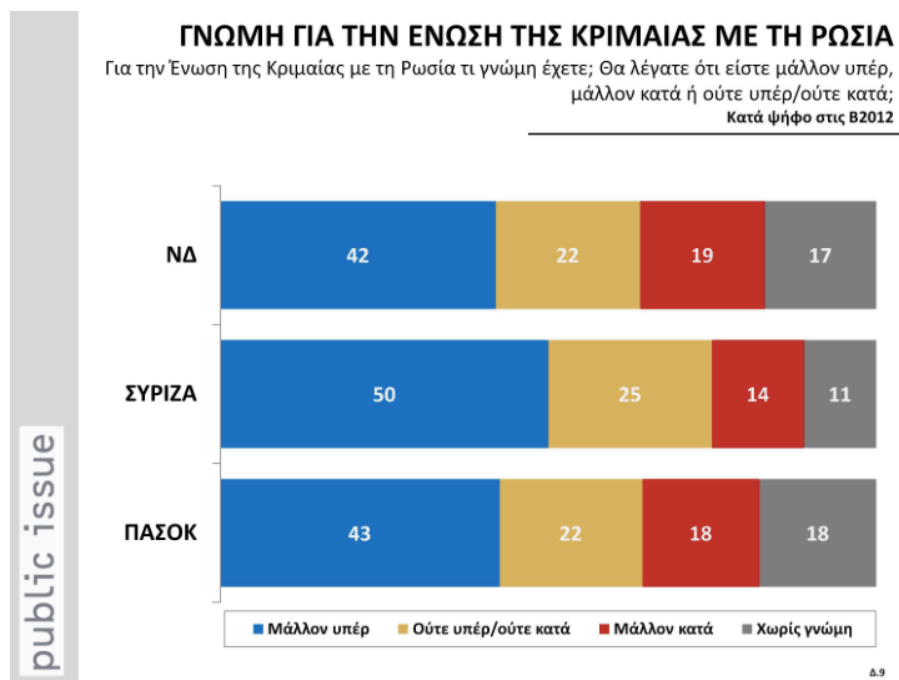

Οι ΗΠΑ από την πλευρά τους ζητούν από την κυβέρνηση της ΝΔ τις βάσεις της Σούδας αλλά και της Καλαμάτας με στόχο να διευκολυνθούν οι εναέριες επιδρομές στη Συρία.

5.1.4 Η στάση της Ελλάδας στην κρίση της Ουκρανίας

Τέλος, ένα ακόμη ζήτημα εξωτερικής πολιτικής που απασχόλησε την κοινή γνώμη, χωρίς βέβαια να υπάρξουν εκδηλώσεις και διαδηλώσεις όπως και για το πόλεμο στην Συρία πέρα από μεμονωμένα περιστατικά, ήταν ο ουκρανικός εμφύλιος και η προσάρτηση της Κριμαίας από την Ρωσία. Στο συγκεκριμένο ζήτημα η Ελλάδα θα εμπλακεί ενεργά σε διπλωματικό επίπεδο. Σε έρευνα που πραγματοποίησε η public issue (12/04/2015) καταγράφεται η στάση της ελληνικής κοινής γνώμης απέναντι στο ζήτημα της Κριμαίας) παρατηρούμε ότι η ελληνική κοινή γνώμη σε ποσοστό 42% είναι μάλλον υπέρ της προσάρτησης της Κριμαίας από την πλευρά της Ρωσίας και περίπου το ίδιο ποσοστό παρατηρείται και ανάμεσα στους ψηφοφόρους του ΠΑΣΟΚ, της ΝΔ και του ΣΥΡΙΖΑ.

Σίγουρα κατά το χρονικό διάστημα που εξετάζουμε υπήρξαν αρκετά διεθνή θέματα αλλά με μικρή εμπλοκή των ελληνικών κυβερνήσεων και με ακόμη μικρότερο ενδιαφέρον για την ελληνική κοινή γνώμη. Το σημαντικότερο ζήτημα που απασχολεί την συγκεκριμένη περίοδο την ελληνική κοινή γνώμη είναι η οικονομική κατάσταση της χώρας και οι διεθνείς σχέσεις της Ελλάδος με τους εταίρους – δανειστές, με αποτέλεσμα να επισκιαστούν όλα τα υπόλοιπα.

5.2 Το εσωτερικό περιβάλλον στα κόμματα που διαμόρφωσαν τις πολιτικές τους θέσεις σε ζητήματα εξωτερικής πολιτικής από το 2009-2015

Το εσωτερικό περιβάλλον της ΝΔ, αναφορικά με τις διεθνείς δανειακές συμβάσεις που υπογράφει η ΝΔ για το 2ο Μνημόνιο, δεν είναι ιδανικό. Αρκετοί βουλευτές διαφωνούν ανοιχτά αλλά υπερψηφίζουν την συμφωνία με τους εταίρους που φέρνει η κυβέρνηση συνεργασίας ΝΔ - ΠΑΣΟΚ - ΔΗΜΑΡ, στην Βουλή. Κάποιοι όμως, μεταξύ πολλών και της υπόλοιπης συμπολίτευσης, όπως ο βουλευτής Φθιώτιδας και νυν Δήμαρχος Λαμίας, Ν. Σταυρογιάννης, αλλά και ο πρώην υφυπουργός της κυβέρνησης Σαμαρά, Νίκος Νικολόπουλος, καταψηφίζουν και διαγράφονται από την ΚΟ του κόμματος. Η πρακτική της διαγραφής από το κόμμα είναι μια τακτική που

ακολουθεί και το ΠΑΣΟΚ για τους ίδιους λόγους. Το εσωτερικό περιβάλλον στη ΝΔ ηρεμεί και συμπορεύεται εντέλει με την κυβέρνηση Παπαδήμου το 2012, και μετά τη εκλογική νίκη του Ιουνίου του 2012 και την ψήφιση της νέας δανειακής σύμβασης, της δεύτερης κατά σειρά, με τους εταίρους και δανειστές ομαλοποιείται η εσωτερική αντίδραση.

Την τακτική, ωστόσο, των διαγραφών δεν ενστερνίζεται ο ΣΥΡΙΖΑ, τον Ιούνιο του 2015, όταν επί δικής του διακυβέρνησης, φέρνει στην Βουλή, την τρίτη δανειακή σύμβαση, την οποία καταψηφίζουν 21 βουλευτές της ΚΟ, υπερψηφίζεται όμως από τα κόμματα της αντιπολίτευσης. Ο Α. Τσίπρας, πρωθυπουργός, όντας, προχωρά σε ανασχηματισμό, παύοντας, τρεις υπουργούς της κυβέρνησης που καταψήφισαν, την Ν. Βαλαβάνη και τους Π. Λαφαζάνη και Δ. Στρατούλη.

Στο εσωτερικό του ΣΥΡΙΖΑ, ωστόσο, τον Ιούνιο του 2015, ο πρωθυπουργός Α. Τσίπρας, βρίσκεται σε μεγάλη εσωκομματική αναταραχή. Αρκετά στελέχη από διάφορες πολιτικές καταβολές διαφωνούν με τις κινήσεις της ηγετικής ομάδας και ασκούν αντιπολίτευση μέσα στο ίδιο τους το κόμμα. Επικεφαλής της εσωκομματικής διαφοροποίησης είναι η «Αριστερή Πλατφόρμα», η ισχυρότερη εσωτερική αντιπολιτευτική ομάδα στην ηγετική ομάδα του ΣΥΡΙΖΑ. Το κλίμα στο εσωτερικό του ΣΥΡΙΖΑ είναι αρκετά πολωμένο γεγονός που δημιουργεί πρόβλημα στη διακυβέρνηση της χώρας αλλά και στην ίδια την κυβέρνηση η οποία ουσιαστικά κυβερνά και νομοθετεί με την κοινοβουλευτική πλειοψηφία που τις παρέχουν τα κόμματα της αξιωματικής αντιπολίτευσης (ΝΔ-ΠΟΤΑΜΙ-ΠΑΣΟΚ).

Σχετικά με τις γερμανικές αποζημιώσεις η ΝΔ κρατά αρχικά αρνητική στάση χωρίς να θέλει να θίξει το θέμα. Χαρακτηριστική είναι η δήλωση των ευρωβουλευτών της ΝΔ η οποία καταφέρεται εναντίον του ευρωβουλευτή Νότη Μαρία (ΑΝΕΛ) η οποία του ζητά να μην ξανά θέσουν το ζήτημα στο ευρωκοινοβούλιο⁴⁷ κάνοντας φανερό ότι οι γερμανικές αποζημιώσεις δεν βρίσκονται στην ατζέντα της εξωτερικής πολιτικής της ΝΔ. Από την άλλη πλευρά η κυβέρνηση του ΣΥΡΙΖΑ στους λίγους μήνες διακυβέρνησης που διανύουμε έχει αναδείξει υπέρμετρα το θέμα δημιουργώντας μάλιστα και ειδική επιτροπή στο πλαίσιο της Βουλής των Ελλήνων η οποία είναι αρμόδια για την διεκδίκηση των γερμανικών

---

⁴⁷ *Ελευθεροτυπία*, «Είπαν όχι στις γερμανικές αποζημιώσεις», 15 Οκτωβρίου 2014.

αποζημιώσεων, Σύμφωνα με τα πορίσματα της Επιτροπής, ανέρχονται σε 280 έως 340 δις ευρώ⁴⁸

Αναφορικά με τον πόλεμο στη Συρία και τη συμμετοχή της Ελλάδος, μέσω της παροχής των Βάσεων Σούδας και Καλαμάτας για ανεφοδιασμό των αμερικανικών και γαλλικών αεροπλάνων και πλοίων, η συγκυβέρνηση ΠΑΣΟΚ και ΝΔ δεν είχε εσωτερικές διαφωνίες. Τόσο ο υπουργός άμυνας, Ευάγγελος Βενιζέλος, όσο και υπουργός εξωτερικών, Δημήτρης Αβραμόπουλος, θα ταχθούν υπέρ της βοήθειας των αμερικανικών και γαλλικών δυνάμεων. Παρότι δεν πέρασε η συγκεκριμένη επέμβαση από το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ λόγω της αρνητικής στάσης της Ρωσία και της Κίνας. Χαρακτηριστικές ωστόσο, είναι οι δηλώσεις των δύο υπουργών, ο Ευάγγελος Βενιζέλος μίλησε για ειδικά συμφέροντα της Ελλάδος στην περιοχή της Συρίας αναφερόμενος στους ελληνορθόδοξους που κατοικούν στη Συρία και ο Δημήτρης Αβραμόπουλος αναφέρθηκε στον ρόλο που μπορεί να παίξει η Ελλάδα ως σταθεροποιητικός παράγοντας στην περιοχή αφού οι σύμμαχοι μας δείχνουν ενδοιασμούς στο να εμπιστευτούν την Τουρκία αναφορικά με τα όσα συμβαίνουν στη Συρία. Παρατηρούμε λοιπόν ότι η στάση της συγκυβέρνησης, αλλά και στο εσωτερικό των δύο κομμάτων (ΠΑΣΟΚ – ΝΔ), αναφορικά με τον πόλεμο στη Συρία είναι πλήρως ευθυγραμμισμένη.

Τέλος και στην προσάρτηση της Κριμαίας και στον εμφύλιο που ακολούθησε στην Ουκρανία η συγκυβέρνηση ΠΑΣΟΚ – ΝΔ δεν έχει διαφορές στο εσωτερικό της. Ευθυγραμμίζεται πλήρως με τις θέσεις των Ευρωπαίων εταίρων αλλά και του ΝΑΤΟ. Το αποτέλεσμα είναι να συμμετάσχει και η Ελλάδα στις κυρώσεις κατά της Ρωσίας. Το γεγονός αυτό έχει ως αποτέλεσμα την παύση των εξαγωγών προς την Ρωσία, κάτι που έπληξε αρκετά την ελληνική οικονομία. Από την άλλη πλευρά, η κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ δίνει σκληρή μάχη στο πλαίσιο της Ε.Ε. για να μην επιβληθούν νέες κυρώσεις στη Ρωσία. Ο υπουργός εξωτερικών της Ελλάδος, Νίκος Κοτζιάς, στην σύνοδο υπουργών επιχειρεί να γεφυρώσει τις διαφορές και να μην προκληθούν νέες κυρώσεις στη Ρωσία. Χαρακτηριστική είναι η δήλωση της Ύπατης εκπροσώπου της Ε.Ε. Φεντερίκα Μοντερινί, η οποία αναφέρει ότι η στάση της Ελλάδος ήταν

---

⁴⁸ Η Καθημερινή, «Κωνσταντοπούλου: Ζητάμε 280 έως 340 δις ευρώ», 04 Ιουνίου 2015.

εποικοδομητική και θετική και ότι χάρη στην στάση της Ελλάδος έφτασε η Ε.Ε. και η σύνοδος των υπουργών εξωτερικών σε μια ουσιαστική απόφαση για την Ουκρανία ⁴⁹

5.3 Το εξωτερικό περιβάλλον που επηρέασε τις τελικές πολιτικές των κομμάτων στην εξωτερική πολιτική κατά την άσκηση της εξουσίας

Το εξωτερικό περιβάλλον κατά τα έτη διακυβέρνησης της συγκυβέρνησης ΝΔ - ΠΑΣΟΚ - ΔΗΜΑΡ αλλά και κατά τα προηγούμενα έτη από το ξέσπασμα της κρίσης δημόσιου χρέους στην Ελλάδα, ήταν ιδιαίτερα αρνητικό για την Ελλάδα. Είναι γεγονός ότι οι ελληνικές κυβερνήσεις μέχρι το 2015 και την ανάληψη της εξουσίας από τον ΣΥΡΙΖΑ κινούνται σε πλήρη συμφωνία με τις αποφάσεις των εταίρων – δανειστών. Η προσωρινή αλλαγή στάσης από την κυβέρνηση του ΣΥΡΙΖΑ αντιμετωπίζεται με ιδιαίτερη ακαμψία τόσο από την Ε.Ε. αλλά και από τους διεθνείς οργανισμούς με τους οποίους συνεργάζεται η Ελλάδα για τον εξορθολογισμό των οικονομικών της. Η αρνητική στάση του ΣΥΡΙΖΑ απέναντι στις διεθνείς συμφωνίες δανειοδότησης της Ελλάδος κάμπτεται από την σκληρή στάση των εταίρων που με δραματικούς τόνους προειδοποιούν την ελληνική κυβέρνηση για έξοδο από την ζώνη του ευρώ στην περίπτωση που δεν επιλέξει την εκ νέου δανειοδότηση της χώρας σε συνδυασμό με τη λήψη δημοσιονομικών μέτρων.

Παρατηρούμε λοιπόν ότι το εξωτερικό περιβάλλον που αντιμετώπισε η νέα κυβέρνηση⁵⁰ έκαμψε τις μαξιμαλιστικές θέσεις της περί εξόδου από τις διεθνείς δανειακές συμβάσεις (μνημόνια) και έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην οπισθοχώρηση της κυβέρνησης και στην υπογραφή ενός ακόμη μνημονίου.⁵¹ Η κυβέρνηση του ΣΥΡΙΖΑ έρχεται σε ευθεία σύγκρουση με τις εξαγγελίες της για την εξωτερική πολιτική που συνδέεται με τα μνημόνια και ισχυριζόταν ότι η εξωτερική πολιτική των προηγούμενων κυβερνήσεων ευθυγραμμιζόταν με «άκριτο και παθητικό τρόπο με τους ευρωατλαντικούς σχεδιασμούς».

Αναφορικά με την κρίση της Συρίας, η Ελλάδα δεν μπορούσε να παρά να συναινέσει στις απαιτήσεις τόσο των ΗΠΑ όσο και της Γαλλίας για την χρήση των βάσεων της Σούδας και της Καλαμάτας. Είναι γεγονός αναμφισβήτητο ότι η Ελλάδα

---

⁴⁹ *Τα Νέα*, «Μογκερίνι: Χάρη στη στάση της Ελλάδας φτάσαμε σε μια ουσιαστική απόφαση για την Ουκρανία», 29 Ιανουαρίου 2015.

⁵⁰ *Το Βήμα*, «Μείωση της παροχής ρευστότητας», 21 Απριλίου 2015.

⁵¹ *Η Καθημερινή*, «Υπερψηφίστηκαν τα προαπαιτούμενα», 22 Ιουλίου 2015.

υποχρεούται από τις διατλαντικές συμφωνίες που έχει υπογράψει να παρέχει την απαραίτητη βοήθεια προς τους συμμάχους. Παρατηρούμε λοιπόν ότι η εκπλήρωση των υποχρεώσεων αυτών, στο ακέραιο, είναι μονόδρομος για την ελληνική κυβέρνηση που άλλωστε δεν έδειξε απροθυμία στο να συνδράμει.

Την ίδια κατάσταση συναντάμε και στην περίπτωση της προσάρτησης της Κριμαίας από την Ρωσία αλλά και τον Ουκρανικό εμφύλιο. Η Ελλάδα από την συμμετοχή της στην Ε.Ε. καλείται να επικυρώσει τις οικονομικές κυρώσεις που αποφάσισε η Ε.Ε. Οι ηγέτιδες δυνάμεις της Ε.Ε. αλλά και οι ΗΠΑ αποφάσισαν ότι πρέπει να ασκηθούν πιέσεις στην κυβέρνηση της Ρωσίας λόγω της ενίσχυσης των αυτονομιστών της Ουκρανίας. Από την άλλη πλευρά η κυβέρνηση του ΣΥΡΙΖΑ εξέφρασε μια διαφορετική άποψη σχετικά με τις κυρώσεις προς την Ρωσία. Στο πρόγραμμα εξωτερικής πολιτικής του ανέφερε ξεκάθαρα ότι είναι αντίθετος προς τις κυρώσεις που έχει επιβάλλει η Ε.Ε. καθώς αυτές εντείνουν το ψυχροπολεμικό κλίμα και την αντιπαράθεση. Βέβαια από την ανάληψη της διακυβέρνησης ο ΣΥΡΙΖΑ δεν έχει καταφέρει να απεμπλακεί εντελώς από τις κυρώσεις προς την Ρωσία αλλά κρατά μια κριτική στάση απέναντι σε αυτές αφού η ελληνική πλευρά δεν έδωσε τη συγκατάθεσή της στην περαιτέρω επιβολή κυρώσεων προς την Ρωσία⁵².

---

⁵² *Ναυτεμπορική*, «Αντιδρά η Ε.Ε. στην κριτική της Ελληνικής κυβέρνησης», 28 Ιανουαρίου 2015.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η ελληνική εξωτερική πολιτική τα τελευταία 34 χρόνια, που εξετάζονται στην παρούσα εργασία έχει εμφανίσει αρκετές και διακριτές διαφορές σε σχέση με το παρελθόν. Κάνοντας μια σύγκριση με τα προηγούμενα έτη, πριν το 1981, μπορούμε να παρατηρήσουμε δυο συγκρίσιμες περιόδους με αποτέλεσμα να μπορούμε να εκφέρουμε θεμελιώδη γνώμη τόσο για το παρελθόν όσο και για τα έτη που εξετάζονται στην παρούσα εργασία.

Για να γίνει εφικτή η ανάλυση της εξωτερικής πολιτικής απαιτείται γνώση αλλά και στάθμιση τόσο του εξωτερικού περιβάλλοντος όσο και των εσωτερικών συνθηκών που επικρατούσαν κατά τη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής. Ο συνδυασμός των δυο αυτών διαστάσεων βρίσκεται σε μια συνεχή διάδραση με αποτέλεσμα να διαμορφώνει την εξωτερική πολιτική που σχεδιάζει το εκάστοτε κόμμα που βρίσκεται στην κυβέρνηση.

Το εξωτερικό περιβάλλον κατά τα πρώτα έτη που εξετάσαμε διακρινόταν από μια ευφορία μετά τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου καθώς τα Βαλκάνια, στα οποία ανήκει και η Ελλάδα, πέρασαν από την σοβιετική επιρροή σε μια νέα εποχή. Η διάλυση της Γιουγκοσλαβίας γέννησε νέες ισορροπίες μέσα στις οποίες η Ελλάδα είχε να καθορίσει τον νέο της ρόλο αλλά και να αντιμετωπίσει αρκετές προκλήσεις. Τέτοιες ήταν οι αλυτρωτικές βλέψεις των Σκοπίων οι οποίες εκφράστηκαν μέσα από το μακεδονικό ζήτημα αλλά και η μετανάστευση από την Αλβανία. Επίσης οι σχέσεις με την Τουρκία πέρασαν από αρκετά στάδια και δυο φορές η Ελλάδα έφτασε πολύ κοντά σε μια ένοπλη σύγκρουση με τη γειτονική χώρα.

Είναι χρήσιμο να αναφέρουμε ότι οι σχέσεις, με τρίτα κράτη όπως οι ΗΠΑ αλλά και με αρκετά κράτη που είναι εταίροι μας στην Ε.Ε., ήταν αρκετές φορές τεταμένες αφού οι ελληνικές κυβερνήσεις επέλεξαν να μην ταυτιστούν απόλυτα με τις επιταγές τους. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα του 2008 και της άρνησης της Ελλάδας να αποδεχτεί την πρόσκληση στην Συμμαχία του ΝΑΤΟ, των Σκοπίων.

Αναφορικά με το εσωτερικό περιβάλλον, τα πρώτα τουλάχιστον 10 χρόνια που εξετάζονται στην παρούσα εργασία μπορούμε να αναφέρουμε ότι ήταν τεταμένα. Ειδικά κατά τα πρώτα χρόνια διακυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ, τα αντιδυτικά

προτάγματα του ΠΑΣΟΚ ανησύχησαν ιδιαίτερα το εσωτερικό της Ελλάδος. Τα επόμενα χρόνια παρατηρείται ότι πλέον η ελληνική εξωτερική πολιτική παύει να αποτελεί αντικείμενο προσωπικών ή κομματικών αντιπαραθέσεων και κινείται προς το συνολικό συμφέρον της Ελλάδος.

Καθ' όλη τη διάρκεια που εξετάζουμε η ελληνική εξωτερική πολιτική κατάφερε να επιτύχει σημαντικές επιτυχίες. Αρχικά η αμυντική στάση που κρατούσαμε σε σχέση με τα βαλκανικά ζητήματα διαδέχθηκε μια προοπτική θετικών εξελίξεων αλλά και σημαντικών διεκδικήσεων, όπως έγινε στο μακεδονικό ζήτημα. Επίσης η συμπόρευση με τους εταίρους μας στην Ε.Ε., αν και πολλές φορές όχι με ικανοποιητικό ρυθμό, μας έδωσε τη δυνατότητα να συμμετάσχουμε στην εξέλιξη της Ένωσης. Τέλος - και το κυριότερο - η ελληνική εξωτερική πολιτική κατάφερε να απεμπλέξει την ένταξη της Κύπρου στην Ε.Ε. από τη λύση του Κυπριακού προβλήματος και εξομάλυνε σημαντικά τις ελληνοτουρκικές σχέσεις.

Είναι προφανές από την μελέτη και την έρευνα που προηγήθηκε, ότι κατά το διάστημα που μελετάμε η Εξωτερική πολιτική διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στον προεκλογικό λόγο και τον πολιτικό σχεδιασμό των κομμάτων. Στο μεγαλύτερο διάστημα που ερευνούμε (1981 – 2009) σημειώνονται υψηλοί ρυθμοί οικονομικής μεγέθυνσης στην ελληνική οικονομία, μεταφέροντας το βάρος της αντιπαραθέσης των κομμάτων σε άλλους τομείς, μεταξύ των οποίων και η εξωτερική πολιτική. Άλλωστε τα εθνικά ζητήματα που προκύπτουν και και κατά βάση εδράζονται στο θυμικό και την εθνική υπερηφάνια των ελλήνων, προσφέρονται για να αποτελέσουν βάση αντιπαραθέσης και αντιπολίτευσης μεταξύ των κομμάτων.

Ωστόσο, η ενσωμάτωση μας στην ΕΕ και η αφομοίωση των κανόνων της Ένωσης, οδηγεί και τα ελληνικά πολιτικά κόμματα στην υιοθέτηση μιας εθνικής γραμμής δράσης σε ζητήματα εξωτερικής πολιτικής. Αυτό, ενδεχομένως να μπορεί να χαρακτηριστεί και ως η πρώτη νίκη της συνεννόησης και της συνεργασίας μεταξύ των κομμάτων.

Από εκεί και έπειτα, με την είσοδο της Ελλάδας στην οικονομική κρίση το 2009, επικρατεί και μια διαφορετική προσέγγιση στο ζήτημα της εξωτερικής πολιτικής. Την πρωτοκαθεδρία στην πολιτική αντιπαραθέση λαμβάνει τώρα η σχέση της Ελλάδας με τους εταίρους της εντός της ΕΕ και των υπόλοιπων δανειστών καθώς και οι τρόποι με τους θα ξεπεράσει η Ελλάδα τον κάβο της κρίσης.

Η Ελλάδα μπορεί να μην έχει μεγάλες δυνατότητες στον επηρεασμό των γεγονότων στην παγκόσμια σκακιέρα αλλά έχει καταφέρει να σταθεί αξιοπρεπώς και να συμμετάσχει σε όλους τους ευρωατλαντικούς θεσμούς προκρίνοντας τα ζητήματα που την αφορούν.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Στόχος της παρούσας εργασία ήταν να αναλύσει την εξωτερική πολιτική της Ελλάδος από το 1981 έως σήμερα. Η ανάλυση έγινε σε τρία επίπεδα, εξετάζοντας το εσωτερικό περιβάλλον που επικρατούσε στα ελληνικά κόμματα, την στάση της κοινής γνώμης γύρω από ζητήματα εξωτερικής πολιτικής αλλά και με ανάλυση και παρουσίαση του εξωτερικού περιβάλλοντος.

Στα κεφάλαια που προηγήθηκαν παρουσιάστηκαν και αναπτύχθηκαν το σύνολο των σημαντικότερων γεγονότων που άπτονται τις εξωτερικής πολιτικής της χώρας. Δόθηκε μεγάλη βαρύτητα στα δημοσιεύματα του τύπου αφού η σχετική βιβλιογραφία είναι περιορισμένη. Τέλος, για την περιγραφή της στάσης της κοινής γνώμης χρησιμοποιήθηκαν αρκετές δημοσκοπήσεις οι οποίες σκιαγράφησαν τις στάσεις των πολιτών πάνω σε μείζονα θέματα εξωτερικής πολιτικής.

Είναι δεδομένο ότι παρατηρείται αναντιστοιχία προεκλογικών δεσμεύσεων και μετεκλογικών ενεργειών και από τα τρία κόμματα που διεκδίκησαν και κέρδισαν την διακυβέρνηση του τόπου στο διάστημα που μελετούμε.

Είναι πολύ σημαντικό επίσης, να τονίσουμε ότι το διάστημα που μελετούμε οι προεκλογικές θέσεις των κομμάτων υπαγορεύονταν σε μεγάλο βαθμό τόσο από τις εσωτερικές πιέσεις που αναπτύσσονταν στα εσωτερικά του τμήματα, οι οποίες καθορίζονταν από τις ευρύτερες πιέσεις της κοινωνίας. Αυτό, μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι για ένα μεγάλο διάστημα οι ηγεσίες των κομμάτων ήταν «όμηρες» στις εσωκομματικές πιέσεις και αποφάσεις.

Παρόλαυτα, σε γενικό πλαίσιο, μπορούμε με βεβαιότητα να αναφέρουμε ότι η Ελληνική εξωτερική πολιτική, αποτελεί - τουλάχιστον για τα περισσότερα χρόνια της περιόδου που μελετάμε - χώρο συναίνεσης και σύνθεσης των απόψεων του πολιτικού συστήματος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξένη Βιβλιογραφία

- Couloumbis, T., *The United States, Greece and Turkey: The Troubled Triangle, Studies of Influence in International Relations*. New York: Praeger, 1983.
- Defense and Economic Cooperation Agreement, 1977
- Foreign Relations of the United States*, volume XXXX, 1973.
- G. Mavrogordatos, *The rise of the green sun*, εκδ. King's College, 1983.
- Gundogdu, A., *Identities in Question: Greek-Turkish Relations in a Period of Transformation?*, *Middle East Review of International Affairs Journal*, vol.5(1), 2001.
- J. Iatrides, *Papandreou's foreign policy*, στο C. Kariotis (επ.) *The Greek socialist experiment: Papandreou's Greece 1981-1989*, εκδ. Pella Publishing, 1992.
- Rumelili, B., *Transforming Conflicts on EU Borders: the Case of Greek-Turkish Relations*, *JCMS*, vol.45 (1), 2007.

Ελληνική Βιβλιογραφία

- Αθ. Ελλης & Μ. Ιγνατιου, *Ίμια – Τα απόρρητα τηλεγραφήματα των Αμερικανών*, εκδ. Λιβάνη, 2009.
- Τζιαμπίρης Αρ., «Ελληνική Εξωτερική Πολιτική και Μακεδονικό Ζήτημα, 1991-2002: Από τη Σύγκρουση στη Συνεργασία, στο Τσάκωνας Π., (επιμέλεια), *Σύγχρονη Ελληνική Εξωτερική Πολιτική, Μια συνολική Προσέγγιση, Β' τόμος*, εκδ. Ι.Σιδέρης, 2003.
- Βαληνάκης, Γ., *εξωτερική πολιτική και εθνική άμυνα*, εκδ. Παρατηρητής, 1989.
- Θ Ντόκος & Π. Τσάκωνας, *Στρατηγική εθνικής ασφάλειας*, εκδ. Παπαζήση, 2005.
- Θ. Βαληνάκης & Σ. Ντάλης, *Το ζήτημα των Σκοπίων*, εκδ. Σιδέρης, 1994.
- Θ. Σκυλακάκης, *Στο όνομα της Μακεδονίας*, εκδ. Ευρωεκδοτική, 1985.
- Κ. Βενιζέλος, Μ. Ιγνατίου, Ν. Μελέτης, *Σχέδιο Ανάν: Το μυστικό παζάρι. Οι 129 ημέρες που συγκλόνησαν τον Ελληνισμό*, εκδ. Λιβάνης, 2005.
- Κ. Μητσοτάκης, *Οι συμπληγάδες της εξωτερικής πολιτικής*, εκδ. Πατάκης, 2006.
- Κωνσταντίνος Σβολόπουλος, *Η ελληνική εξωτερική πολιτική*, εκδ. Εστία, 1987.

- Ντόκος, Θ., Αλφαβητάρι των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων, ΕΛΙΑΜΕΠ, 2010.
- Περράκης, Στέλιος, Αιγαίο. Εξελίξεις και Προοπτικές Επίλυσης των Ελληνοτουρκικών Διενέξεων', Εκδόσεις Σάκκουλα, 2003.
- Σπύρος Μακρής, Πολιτικό σύστημα και διεθνείς σχέσεις, εκδ. Παπαζήση, 2000.
- Χ. Λυμπέρης, Πορεία σε ταραγμένες θάλασσες, εκδ. Ποιότητα, 2001.
- Χρήστος Ροζάκης, Η ελληνική εξωτερική πολιτική 1974-1981, εκδ. Μαλλιάρη, 2000.

Τύπος

- Ριζοσπάστης, «Τι έλεγαν για το σχέδιο Ανάν», 04 Απριλίου 2004.
- Έθνος, Χρήστος Οικονόμου, 10 Νοεμβρίου 2003.
- Η Καθημερινή, «Συνάντηση χωρίς ουσιαστική πρόοδο», 14 Μαρτίου 2008.
- Η Καθημερινή, «Την Παρασκευή οι συνομιλίες για το όνομα», 27 Φεβρουαρίου 2008.
- Η Καθημερινή, «Μη λύση σημαίνει μη πρόσκληση», 23 Φεβρουαρίου 2008.
- Η Καθημερινή, «Η μη λύση, εμπόδιο και στην ευρωπαϊκή πορεία», 06 Μαρτίου 2008.
- Έθνος, «Ραντεβού με εποπτεία», 21 Μαρτίου 2008.
- Η Καθημερινή, «Παρέκαμψαν τον ΟΗΕ», 21 Μαρτίου 2008.
- Η Καθημερινή, «20.210 πορείες και διαδηλώσεις στα τέσσερα έτη του μνημονίου», 25 Απριλίου 2014.
- Η Καθημερινή, «Θετικό μεν το Ελσίνκι, αλλά άλλο η αμυντική θωράκιση», 12 Δεκεμβρίου 1999.
- Το Βήμα, «Τι συνέβη τη νύχτα των Ιμίων», Νοέμβριος 2005.
- Περιοδικό Nexus, «Ο διεθνής συσχετισμός είναι σήμερα με το μέρος μας», Σ. Καλεντεριδής, 2004.
- Η Καθημερινή, «Κωνσταντοπούλου: Ζητάμε 280 έως 340 δις ευρώ», 04 Ιουνίου 2015.
- Τα Νέα, «Μογκερίνι: Χάρη στη στάση της Ελλάδας φτάσαμε σε μια ουσιαστική απόφαση για την Ουκρανία», 29 Ιανουαρίου 2015.
- Το Βήμα, «Μείωση της παροχής ρευστότητας», 21 Απριλίου 2015.

Καθημερινή, «Υπερψηφίστηκαν τα προαπαιτούμενα», 22 Ιουλίου 2015.

Ναυτεμπορική, «Αντιδρά η Ε.Ε. στην κριτική της Ελληνικής κυβέρνησης», 28 Ιανουαρίου 2015.

INTEPNET

tragakis.gr, Συνέντευξη στον ραδιοσταθμό Antenna, 22 Φεβρουαρίου 2008.

iskra.gr, Κώστας Λαπαβίτσας, 22 Ιούλιος 2015.

papadimoulis.gr, 28 Φεβρουαρίου 2007.

e-stylainidis.gr, Τοποθέτηση στη Βουλή, 22 Ιουνίου 2010.

iskra.gr, Κώστας Λαπαβίτσας, 22 Ιουλίου 2015.